

Методичні рекомендації до уроків читання за букварем К. Пономарьової

I семестр

Урок 1

Тема. Ознайомлення з букварем. Правила поведінки на уроці.

Мета: познайомитися з учнями класу, навчити їх представлятися; формувати вміння уважно слухати інших; ознайомити школярів із завданнями уроків читання, букварем, правилами поведінки в школі, класі, на уроці та під час перерви; розвивати уміння розповідати за малюнком, про події з власного життя; збагачувати лексичний запас учнів словами шкільної тематики; виховувати інтерес до навчання, прагнення дотримуватися правил поведінки на уроці, повагу до вчителів та однокласників.

Методичні рекомендації до уроку

Урок варто розпочати зі *знайомства вчителя/вчительки з учнями класу*. Спочатку вчитель/вчителька називає своє ім'я та по батькові, а потім учні по черзі повідомляють свої прізвища та імена. Після цього можна запитати, хто з учнів класу вже знають одне одного, де познайомилися. На цьому етапі уроку доцільно ввести слова *учитель/учителька, учень/учениця, однокласники, першокласники* і пояснити їх значення.

Після знайомства варто *розповісти учням про школу* (що таке клас, коридор, вестибюль, гардероб, урок, перерва, фізкультхвилинка тощо). Ознайомити першокласників з правилами поведінки в коридорі, класі, під час перерви та на уроці (що треба зробити, щоб одержати дозвіл запитати чи відповісти на запитання, вийти, за потреби, з класу, зайти до класу, якщо запізнився, як сидіти за партою — де тримати ноги, руки, як розташовувати навчальне приладдя на парті, як поводитися з сусідом по парті тощо). На цьому етапі доцільно моделювати різні можливі ситуації на уроці, щоб учні практично продемонстрували, як вони зрозуміли і засвоїли правила поведінки.

Далі слід повідомити, що зараз проходить урок читання, розповісти, чим учні будуть займатися на цих уроках, яке навчальне приладдя їм буде необхідне, яким чином треба розташовувати його на парті.

Ознайомлення з букварем варто розпочати з розглядання палітурки. Запитати, хто з дітей може прочитати назву цієї книжки. Пояснити значення слова *буквар*. Поцікавитися, який настрій викликає зовнішній вигляд цієї книжки. Потім пояснити, чим навчальна книжка відрізняється від дитячих книжок, які вони розглядали або читали до приходу в школу (у навчальній книзі є завдання, умовні позначення). Далі варто ознайомити учнів з умовними позначками, поданими в букварі. Діти розглядають їх, а вчитель читає і пояснює, що вони означають, для чого служать. Особливу увагу слід приділити смайликові, на якому учні будуть показувати свій настрій на уроці (вчитель має пояснити, як його треба домальовувати).

Пристаючи до виконання першого завдання в букварі, учні за умовною позначкою (мікрофон) визначають, як будуть виконувати його. Учитель або хтось із читаючих дітей зачитують формулювання цього завдання (Розкажи, куди йдуть діти). Потім учні складають розповідь за малюнком, пояснюють, чому так думають. До розповіді доцільно залучати якомога більше дітей (хтось починає, інші продовжують, доповнюють сказане однокласниками).

Після розповіді за малюнком варто спонукати дітей пригадати, як вони готувалися і йшли до школи, хто їх супроводжував, що вони відчували при цьому, чого очікували, чи справдилися їхні очікування, яке враження справила на них школа, що найбільше запам'яталося і сподобалося на шкільному святі.

На завершення уроку можна запитати в учнів, які вірші вони знають напам'ять, і запропонувати прочитати їх. Доречним буде конкурс на краще читання вірша.

Підсумовуючи роботу на уроці, доцільно з'ясувати, як учні засвоїли вивчені слова. Для цього варто запропонувати пояснити їх значення або скласти з ними речення. Запитати, чи запам'ятали вони, який урок у них був (читання), за якою навчальною книжкою вони працювали (букварем). Насамкінець, нехай діти продемонструють на своїх обличчях, з яким настроєм вони закінчують урок (зображають усмішку, байдужість чи сумний вигляд). На наступних уроках свій настрій вони передаватимуть на смайликах, домальовуючи ротик.

Під час уроку необхідно час від часу пропонувати учням *фізкультхвилинки* (маленькі перерви для відпочинку, під час яких школярі мають рухатися, виконувати фізичні вправи). Варто врахувати, що діти краще сприймають фізкультхвилинки з віршованим або музичним супроводом.

Урок 2

Тема. Слова, які відповідають на питання *що?* Навчальне приладдя.

Мета: сформувати в учнів уявлення про слова — назви предметів, навчити ставити до них питання *що?*; збагачувати словниковий запас школярів словами шкільної тематики, ознайомити з термінами *предмет, слово, питання до слова, навчальне приладдя*; формувати вміння уважно слухати вчителя, відповідати на його запитання, виконувати сприйняті на слух завдання, орієнтуватися на сторінці букваря, уважно розглядати малюнок, знаходити зайвий предмет серед групи предметів, об'єднаних за певною ознакою, доповнювати тематичну групу слів; розвивати логічне мислення, увагу, вміння висловлювати свою думку; виховувати патріотичні почуття, підтримувати інтерес до вивчення нового, формувати вміння акуратно користуватись підручником і навчальним приладдям.

Методичні рекомендації до уроку

Після повідомлення теми уроку вчителька/вчитель спонукає учнів розглянути й назвати верхню групу малюнків у букварі (дзвоник, школа, ранець). При цьому ставить до кожного слова питання *що?*. З виховною метою слід звернути увагу учнів на кольори стрічки, зав'язаної на дзвонику, порівняти їх з українським прапором. Потім запитати, для чого люди пов'язують жовто-синю стрічку на сумку, зап'ястя руки чи прикріплюють на одяг. Щоб виразити свою любов до України і прагнення до миру, доречно буде разом з учнями розмістити заздалегідь підготовлену жовто-синю стрічку на почесному місці в класі.

Для ознайомлення учнів з назвами шкільних меблів та формування вміння ставити питання *що?* до назв предметів використовуємо малюнок із зображенням класної кімнати. Учителька/учитель подає зразок, а учні по черзі називають предмети за аналогією: *що? дошка, що? парти* і т.д.

Наступне завдання призначене для розвитку спостережливості, логічного мислення та вміння робити висновки. Спочатку учні називають 1-й, 2-й, 4-й і останній предмети у верхньому ряду. У дітей варто запитати, що роблять з цими предметами (одягають), як їх можна назвати одним словом (одяг), який предмет у цьому ряду одягти не можна (виноград). Діти роблять висновок, що зайвий у першому ряду виноград, бо він не одяг. Можна запропонувати замість винограду дібрати один із предметів одягу. Аналогічна робота на вилучення зайвого проводиться з другим рядом предметів (серед іграшок зайве дерево).

Метою наступного завдання є засвоєння терміна *навчальне приладдя*. Після обведення зображення предметів, які треба брати до школи та пояснення значення терміна *навчальне приладдя*, варто спонукати дітей назвати навчальне приладдя, розташоване на їхніх партах та в ранцях. Під час називання предметів учні мають ставити питання до цих слів (наприклад, *що? ручка*).

Наступне завдання призначене для підготовки учнів до звуко-буквеного аналізу слів. Розпізнаючи персоніфіковані букви, учні називають їх і пояснюють, чому букву **А** художник намалював біля акваріума, букву **У** — з указкою, а букву **О** — з обручем. Діти мають зробити висновок — тому що назви зображених предметів починаються на ту букву, яка біля них намальована. Потім добирають інші слова на ту чи іншу букву.

Перед виконанням останнього завдання на сторінці повідомте учням, що дівчинка Оля, якій вони допомагали вибирати навчальне приладдя, запрошує їх до себе в гості. Потім запропонуйте дітям назвати предмети, які є в її кімнаті, і поставити до цих слів питання. Проведіть бесіду, що на малюнку не так, як треба (м'яч на столі, а книжка на підлозі). Учні можуть висловити припущення, що м'яч поклала не Оля, а її брат, бо хлопчики більше любляють футбол. Можна запитати, яку пораду учні хотіли б дати братикові Олі. Що, на їх думку, важливіше — грати у футбол чи читати книжки. Діти доходять висновку, що потрібно і в футбол грати, бо заняття спортом додають здоров'я, і книжки читати, щоб бути розумними.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — зображують на смайликові свій настрій, домальовуючи відповідним чином ротик. Якщо в когось смайлик сумний, вчитель з'ясовує причину такого настрою в дитини і на наступному уроці корегує навчальний процес так, щоб цій дитині було цікаво.

Під час уроку необхідно час від часу пропонувати учням *фізкультхвилинки*.

Урок 3

Тема. Слова, які відповідають на питання *хто?* Сім'я.

Мета: сформувати в учнів уявлення про слова — назви людей і тварин, навчити ставити до них питання *хто?*; активізувати словник тематичної групи «Сім'я»; формувати вміння виконувати завдання на відповідність, розповідати за серією малюнків, про події з власного життя, висловлювати свої думки; вчити учнів орієнтуватися на сторінках букваря, розрізняти умовні позначки; розвивати спостережливість, логічне мислення, уміння робити висновки; виховувати любов і повагу до членів сім'ї, турботливе ставлення до тварин.

Методичні рекомендації до уроку

Робота над темою уроку розпочинається з верхньої групи малюнків на сторінці букваря. Учитель/учителька запитує, *хто?* зображений на малюнках. Діти називають і ставлять питання до кожного слова (*хто? тато, хто? мама, хто? син, хто? донька*). Далі варто підвести дітей до висновку, що тато, мама і діти утворюють сім'ю. Потім слід запропонувати учням розповісти, з кого складаються їхні сім'ї.

Далі потрібно повідомити, що на питання *хто?* відповідають не тільки назви людей, а й тварин. Запропонувати учням пригадати, яких тварин вони знають, назвати їх і поставити питання *хто?* до кожної назви.

Перед тим, як приступити до виконання наступного завдання, необхідно пригадати, які питання учні ставили на попередньому уроці до слів — назв предметів. Потім розглянути малюнок і з'ясувати, на яке питання відповідає слово *парасолька*, а на яке — *півень*. Після цього колективно ставити питання до назв інших малюнків (книжки, лікарки, їжака, машини) і визначати, у яку колонку їх треба розмістити. Після виконання цього завдання доречно буде запропонувати дітям доповнити кожну колонку своїм словом (до першої колонки дібрати слово, яке відповідає на питання *що?*, а до другої — на питання *хто?*).

Наступне завдання — на спостережливість та розвиток логічного мислення. Його виконання розпочинається з постановки питань до назв тварин і предметів, зображених на малюнках. У результаті діти роблять висновок, що в першому ряду зайвий велосипед, бо решта слів відповідають на питання *хто?*, а в другому ряду зайвий папуга, бо інші назви предметів відповідають на питання *що?*.

Для розвитку мовлення пропонується серія малюнків про песика. Спочатку учні ставлять питання до назв людей і предметів, зображених на малюнках. Потім розповідають, як песикові живеться в сім'ї. Складання розповіді за серією малюнків варто організувати так, щоб якомога більше дітей взяли в цьому участь. Решті учнів можна запропонувати розповісти про тварин, які є в них удома, хто за ними доглядає. А тим, у кого немає домашніх улюбленців, розказати, яких тваринок вони хотіли б мати вдома.

Робота над завданням з персоніфікованими буквами здійснюється аналогічно до такого завдання на попередньому уроці — учні розпізнають букви, називають тварин, які біля них намальовані, виділяють перший звук у цих словах, добирають інші слова, які починаються на кожну із зображених букв.

Наступне завдання передбачає проведення бесіди про стосунки між онуками і бабусями та дідусями. Варто розпитати в учнів, що вони люблять робити разом із бабусею, а що з дідусем. Потім привернути увагу, що незвичного на малюнках, де дідусь заплітає волосся онучці, а бабуса грає з онуком у футбол. А може для когось із дітей у цьому немає нічого незвичного, бо хтось грає з бабусею у футбол, а комусь дідусь заплітає волосся. Після бесіди слід запропонувати учням поставити питання до назв людей і предметів, зображених на цих малюнках.

Завершується урок завданням на рефлексію — діти домальовують смайликові ротик, зображаючи свій настрій.

Під час уроку необхідно час від часу пропонувати учням *фізкультхвилинки*.

Урок 4

Тема. Слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?* Світлофор.

Мета: сформувати в учнів уявлення про слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*, навчити ставити до них питання; активізувати слова тематичної групи «Кольори»; удосконалювати вміння складати речення, виконувати завдання на встановлення відповідності, складати розповідь за серією малюнків; розвивати спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати, робити посильні висновки; закріпити знання учнів про правила дорожнього руху, виховувати усвідомлення необхідності їх дотримуватись.

Методичні рекомендації до уроку

Розпочати урок рекомендуємо з активізації знань про слова, які відповідають на питання *що?* і *хто?*. Для цього можна запропонувати учням назвати навчальне приладдя, яке лежить у них на партах і поставити до кожного слова питання. Потім показати малюнок із зображенням сім'ї і запропонувати назвати членів родини й поставити питання до кожного слова.

Після повідомлення теми уроку, варто розглянути клоунів угорі сторінки букваря і запитати, чим вони відрізняються (*Перший клоун який?* —

веселий. Другий який? — сумний. Третій який? — серйозний). Потім можна запитати, який у клоунів ніс (червоний, круглий), яка шапочка (зелена), яке волосся (руде).

Перед виконанням завдання на встановлення відповідності варто пригадати назви кольорів. Запитати, якого кольору олівці на малюнку. Потім назвати предмети під олівцями (помідор, огірок, баклажан, цибуля). Запитати, чи знають учні, як усі ці предмети можна назвати одним словом (овочі). Далі проводиться робота над доббором слів, які відповідають на питання *який? яка?* (наприклад: *помідор який? — червоний, круглий, соковитий, смачний, стиглий, кислий, свіжий; цибуля яка? — жовта, кругла, гірка, соковита*). Потім учні з'єднують стрілочками предмети однакового кольору. Після цього можна запропонувати дітям знайти в класі предмети тих кольорів, які мають олівці.

Наступне завдання передбачає розвиток умінь спостерігати, порівнювати, знаходити відмінні ознаки і пояснювати свою думку, будуючи речення чи невеликий зв'язний текст. Працюючи над цим завданням, варто сказати учням, що вони мають порівняти спочатку два будинки: *перший який?, а другий який?* (великий і малий, багатопверховий і одноповерховий, міський і сільський, жовтий і рожевий тощо). Потім діти аналогічно порівнюють м'ячі, песика і котика, вовка і лисицю.

Завдання на вилучення зайвого в групі однакових предметів учні вже виконували на попередніх уроках. Тому, після колективної роботи над аналізом зображених предметів (назвати предмети, поставивши питання *що? або хто?*, та їх ознаки, поставивши питання *який? яка? яке?*) варто запропонувати дітям самостійно знайти зайвий предмет у кожному ряду. Якщо вони з цим не впораються, тоді вчитель зауважує, що в першому ряду треба звернути увагу на колір предметів (яблуко червоне, а інші фрукти жовті), у другому — на температуру (усі страви гарячі, а морозиво холодне), у третьому — на розмір (мишка мала, а інші тварини великі).

Наступні два завдання передбачають повторення правил дорожнього руху. Під час розпізнавання персоніфікованих букв варто запитати, чому буква **Ж** тримає жовтий кружечок, **Ч** — червоний, а **З** — зелений. Що вони хочуть зробити з цими кружечками? Допоможіть їм — вкажіть місце кожного кружечка на світлофорі. Останнє завдання компетентнісно орієнтоване. Воно мотивує дітей пригадати правила переходу вулиці на пішохідному переході зі світлофором. Спочатку учні розповідають, що відбувається на першому малюнку (Сергійко із песиком підійшли до пішохідного переходу. Сергійко зупинився, бо побачив на світлофорі червоне світло. А песик не знає правил дорожнього руху, тому кинувся на дорогу. Але хлопчик його зупинив.). Продовження розповіді діти здійснюють за другим малюнком (Як думаєте, що пояснює Сергійко песикові.) Потім учні від імені Сергійка розповідають песикові, як треба переходити вулицю.

На завершення уроку доцільно запропонувати учням назвати предмети, зображені на серії малюнків, і дібрати до них слова, які відповідають на

питання *який? яка? яке? які?* (дерева *які?* — зелені, машина *яка?* — червона, штани в Сергійка *які?* — сині і т.д.).

Рефлексія здійснюється шляхом зображення свого настрою на смайликові.

Періодично на уроці необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 5

Тема. Слова, які відповідають на питання *що робить?* Режим дня.

Мета: сформувати в учнів уявлення про слова, які відповідають на питання *що робить? що роблять?*, навчити ставити до них питання; активізувати слова тематичної групи «Режим дня»; удосконалювати вміння будувати речення за малюнками, розповідати за серією малюнків, про події з власного життя, висловлювати свою думку й доводити її; розвивати спостережливість, уміння аналізувати; виховувати в учнів прагнення бути організованим, заохочувати їх дотримуватись режиму дня.

Методичні рекомендації до уроку

Під час актуалізації знань доцільно запропонувати учням назвати предмети, зображені вгорі сторінки букваря, поставити питання до цих слів. Запитати, чому до слів *літак* і *машина* діти поставили питання *що?*, а до слова *кінь* — *хто?*. Потім дібрати до кожного малюнка слова, які відповідають на питання *який? яка? яке?*.

Після повідомлення теми уроку вчитель, використовуючи ці самі малюнки, ознайомлює учнів зі словами, які відповідають на питання *що робить?* (*літак що робить?* (летить), *машина що робить?* (їде), *кінь що робить?* (біжить)).

Мета наступного завдання — складання речень за малюнками з використанням слів, які відповідають на питання *що робить?*. Доречною буде бесіда за цими малюнками, в ході якої варто запитати, чи добрими справами займаються діти, коли вони цим займаються (у вільний час). Доцільно також з'ясувати, чим у вільний час займаються учні класу.

Після бесіди можна провести фізкультхвилинку у формі гри «Впіймай слово» — учитель називає слова — різні частини мови, а учні сплеском долонь «ловлять» лише ті, які відповідають на питання *що робить?*.

Виконання наступного завдання рекомендуємо розпочати з називання малюнків і питань, на які відповідають ці слова (наприклад: *хто?* бабуся, *що?* велосипед). Потім діти складають речення про бабусю, маму і хлопчика.

Складання розповіді за серією малюнків про Андрійка здійснюється колективно. Спочатку варто розпитати в дітей, що вони бачать на кожному малюнку із серії. Діти розповідають кількома реченнями (наприклад: *Настав ранок. Андрійко прокинувся, позіхає і солодко потягається. Разом з Андрійком прокинувся і котик. Він також потягається.*) Потім учні складають розповідь за серією малюнків, будуючи до кожного малюнка одне речення (наприклад: *Уранці Андрійко прокидається. Встає з ліжка і робить*

зарядку. Потім умивається, чистить зуби. Одягається і сідає снідати. Після сніданку бере ранець і йде до школи.)

Після складання розповіді про Андрійка доречною буде бесіда про те, як діти розпочинають свій день. Хто з них робить усе так, як Андрійко, а хто починає свій день по-іншому. На завершення варто спонукати учнів до розмірковувань, чи потрібно дотримуватися режиму дня, що це їм дає.

Завдання з персоніфікованими буквами виконується аналогічно до попередніх уроків. Учні розпізнають і називають букви, потім відповідають на запитання, що робить кожна з них. Потім пояснюють, чому художник намалював букви так, що буква **Б** біжить, буква **С** стрибає, а **П** пливе. Далі діти добирають інші слова, які починаються з цих букв. Під час виконання цього завдання доцільною буде бесіда про користь спорту для здоров'я, а також про те, якими видами спорту займаються діти, чи подобаються їм уроки фізкультури.

Останнє завдання спрямоване на розвиток спостережливості, порівняння малюнка з власним життєвим досвідом і підведення до висновку, що на малюнку незвичне (зазвичай мишка тікає від кішки, а на малюнку навпаки).

Використовуючи цей малюнок можна провести підсумок уроку. Запропонувати поставити питання до назв тварин (*хто?* мишка, *хто?* кішка), дібрати слова, які відповідають на питання *яка?* (мишка *яка?* — маленька, сіра, спритна, смілива; кішка *яка?* — велика, руда, перелякана, полохлива). Потім дібрати слова, які відповідають на питання *що робить?* (мишка *що робить?* — біжить, наздоганяє; кішка *що робить?* — тікає, оглядається, боїться).

Для здійснення рефлексії використовується смайлик.

Кілька разів у ході уроку рекомендуємо робити фізкультхвилинки, щоб учні могли порухатись і трохи відпочити від розумового навантаження.

Урок 6

Тема. Речення. Відпочинок на природі (пікнік).

Мета: сформувати в учнів уявлення про речення і схему речення, формувати вміння складати речення за схемою і будувати схему складеного чи почутого речення; удосконалювати вміння будувати речення за малюнками, розповідати за допомогою речень про побачене, почуте, пережите, висловлювати реченнями власні думки, почуття; активізувати слова тематичної групи «Пікнік», уточнити значення окремих із них; розвивати спостережливість, уміння аналізувати, логічно мислити; виховувати прагнення більше часу проводити на природі, бережливо ставитися до неї.

Методичні рекомендації до уроку

Розпочати урок рекомендуємо з повторення вивченого на попередніх уроках. Зокрема, запропонувати учням знайти на малюнках угорі сторінки

букваря предмети, назви яких відповідають на питання *що?* (пилосос, диван, вазон, лійка, кавун). Потім за тими ж малюнками дібрати слова, які відповідають на питання *хто?* (хлопчик, дівчинка, тато). Після цього дібрати до назв предметів і людей слова, які відповідають на питання *який? яка? яке?* (наприклад, пилосос *який?* — червоний, хлопчик *який?* — старанний). Далі запитати, хто що робить (наприклад, хлопчик *що робить?* — пилососить).

Після повідомлення теми уроку потрібно запропонувати дітям скласти речення за цими самими малюнками. Потім колективно проаналізувати їх: запитати з чого складаються речення (зі слів), порахувати, скільки слів у складених реченнях. Далі необхідно повідомити, що діти можуть побудувати схеми цих речень. У схемі речення кожне слово позначається рисочкою, у кінці речення ставиться крапка. Після цього колективно проводиться аналіз схем речень під кожним малюнком: учні визначають, скільки слів у кожній схемі, учитель/учителька звертає увагу, що на початку першої рисочки стоїть вертикальна лінія — це означає початок речення. Потім учні колективно складають речення за цими схемами.

Наступне завдання спрямоване на закріплення уміння будувати речення. Варто пропонувати учням складати по кілька речень за тим самим малюнком (наприклад: *Дідусь зриває яблука. На яблуні достигли червонобокі яблука. Дідусь складає яблука в корзину. Дідусь зриває яблука для онуків. У саду вродили смачні яблука.* тощо). Доречно буде пов'язати малюнки з особистим життям учнів. З цією метою запитати, кому з дітей доводилось зривати яблука, чи знають діти, коли яблука достигають, чий дідусь живе в селі і вирощує яблука, хто любить яблука, яка користь від яблук тощо. Відповідаючи на поставлені запитання першокласники вправляються в складанні речень. Аналогічна робота проводиться за іншими малюнками цього завдання.

Виконуючи наступне завдання, учні розглядають малюнок і складають розповідь про відпочинок сім'ї на природі. Можна запитати, чи знають діти слово *пікнік*, пояснити його значення (пікнік — це відпочинок і споживання їжі на природі). Після розповіді за малюнком, варто запитати в дітей, чи доводилось їм бути на пікніках, запропонувати розповісти про те, як організовується відпочинок у їхніх сім'ях, як дітям найбільше подобається відпочивати.

Робота над завданням з персоніфікованими буквами здійснюється так само, як над аналогічними завданнями на попередніх уроках. Крім того, можна запропонувати скласти речення про кожну букву (наприклад: *Буква «ге» знайшла гриби.*). При цьому слід обов'язково повідомити учням правильні алфавітні назви зображених на малюнках букв — «ге», «я», «ша».

Останнє завдання призначене для розвитку в учнів не тільки спостережливості, а й мовленнєвих здібностей, зокрема, уміння пояснювати, що не так і чому так вважають. Можна також пригадати назви пір року, в яких перебувають діти. А ще назвати пору року, яка зараз за вікном. Діти із

задоволенням даватимуть відповідь на запитання — яка пора року їм найбільше подобається, чому.

Для здійснення рефлексії використовується смайлик.

Упродовж уроку необхідно час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 7

Тема. Службові слова в реченні. Природа навколо нас.

Мета: сформувати в учнів уявлення про службові слова, формувати вміння знаходити їх у реченні, складати словосполучення і речення зі службовими словами, будувати схеми речень зі службовими словами і складати речення зі службовими словами за поданими схемами; активізувати слова тематичної групи «Природа»; розвивати вміння будувати речення і складати розповідь за малюнками, про події з власного життя, спостерігати, аналізувати, висловлювати свої думки; виховувати інтерес до природи, турботливе ставлення до тварин і рослин.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення першокласників зі службовими словами здійснюється за малюнками, розташованими вгорі сторінки букваря. Спочатку варто запропонувати дітям назвати предмети на кожному малюнку і поставити питання до цих слів (*що? гриби, що? корзина, що? м'яч, що? лавка, хто? білка, що? гілки*). Потім поставити учням запитання, на які вони мають дати відповіді (*Де гриби? – Гриби у корзині. Де м'яч? – М'яч під лавкою. На чому білка? – Білка на гілках.*). У кожному реченні-відповіді слід назвати окремо кожне слово і пояснити, що воно означає. Наприклад, у реченні *Гриби у корзині*, слово *гриби* означає предмети, *корзина* — предмет, а слово *у* — нічого не означає. Воно **служить для зв'язку слів у реченні**. Такі слова називаються **службовими словами**.

Потім продемонструйте, що станеться з цим реченням, якщо вилучити з нього слово *у*. Діти переконуються в тому, що без цього слова речення стало незрозумілим. Отже, слова ці важливі. Аналогічна робота проводиться з реченнями про *м'яч* і про *білку*.

Підсумовуючи, варто запитати в учнів, як називаються маленькі слова в реченні, які нічого не означають (службові слова), для чого вони потрібні (для зв'язку слів у реченні).

Далі проводиться робота над схемами речень. Спочатку вчитель/учителька повідомляє учням, що службові слова у схемі речення позначаються короткою рисочкою. Потім діти складають речення за поданими під малюнками схемами. Варто запропонувати дітям скласти свої речення за тими ж малюнками (наприклад: *Гриби лежать у корзині.*) і колективно на дошці побудувати схеми цих речень.

Наступне завдання передбачає закріплення знань про службові слова. Складаючи речення за малюнками, діти мають знаходити в них службові слова, засвоїти, що в одному реченні може бути кілька службових слів

(наприклад: *У реченні Тато і донька грають у шахи. службові слова – і, у.*). Під час складання речень за малюнками не варто обмежуватись одним складеним реченням. Необхідно спонукати учнів скласти за кожним малюнком по кілька речень (наприклад: *Качка привела каченят до річки. Качка з каченятами вилізли на берег. У качки п'ятеро каченят.* і т.д.).

Для розвитку спостережливості та вміння будувати зв'язне висловлювання, запропонуйте дітям уявний похід у ліс. Оголосіть мету цього походу — поспостерігати, що відбувається на лісовій галявині, зображеній на малюнку в букварі, і розказати, хто що помітив. Уточніть, чи розуміють діти значення слова *галявина*.

З метою закріплення знань про слова, які відповідають на питання *хто? що? який? яка? яке? які? що робить?*, запропонуйте учням дібрати за малюнком слова, які відповідають на ці питання. Під час складання розповіді про галявину можна застосувати прийом «Розкажіть ланцюжком» (діти один за одним додають до колективної розповіді своє речення).

Робота над завданням з персоніфікованими буквами здійснюється аналогічно до таких завдань на попередніх уроках. Крім того, варто запропонувати першокласникам скласти речення про тварин, зображених на малюнках і знайти в цих реченнях службові слова (*У вужа на голові жовті плями. Равлик сидить на пеньку. Буква Ї зустрілася з їжаком.*).

Для розвитку спостережливості, застосування власного життєвого досвіду та вміння висловлювати свої міркування пропонується останнє завдання до цього уроку. Після пояснення, що на кожному малюнку незвичне, варто запропонувати дітям подумати, кого б вони розмістили на дереві (*білку*), кому б запропонували моркву (*зайцеві*), що б намалювали на гілках дуба (*жолуді*).

На завершення уроку доцільно пригадати, що діти запам'ятали про службові слова, скласти речення зі службовими словами *на, під, у, до, перед, і, за*.

Рефлексія здійснюється з використанням смайлика.

Упродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 8

Тема. Речення розповідні, питальні й окличні (без уживання термінів). Дитячі ігри.

Мета: сформувати в учнів уявлення про розповідні, питальні та окличні речення (без уживання термінів), формувати вміння розпізнавати їх в усному мовленні, самостійно складати та правильно інтонувати; ознайомити учнів з назвою і зображенням розділових знаків у кінці речень — *крапкою, знаком питання і знаком оклику*; удосконалювати вміння будувати речення і розповіді за малюнками, подіями з власного життя; формувати вміння пояснювати правила найпростіших рухливих ігор; удосконалювати вміння

виконувати завдання на встановлення відповідності; виховувати інтерес до рухливих ігор, прагнення підтримувати дружні стосунки з однокласниками.

Методичні рекомендації до уроку

Роботу над вивченням нової теми рекомендуємо розпочати з ознайомлення з розділовими знаками в кінці речень. Варто продемонструвати їх і назвати (*крапка, знак питання, знак оклику*). Потім запитати, який зі знаків треба ставити тоді, коли про щось запитуємо (*знак питання*). А який тоді, коли когось кличемо (*знак оклику*)? Тут варто додати, що знак оклику ставиться також тоді, коли промовляємо речення голосно або виражаємо великі почуття, емоції (*радість, захоплення, переживання, страх, здивування*). Потім повідомити, що крапка ставиться в кінці тих речень, у яких про щось розповідається.

Закріплення нового матеріалу здійснюється на основі малюнків і завдань, поданих у букварі. Діти колективно під керівництвом учителя/вчительки розглядають малюнки і складають речення спочатку зі знаком питання, а потім зі знаком оклику. Наприклад: Як думаєте, над чим зараз думає хлопчик на першому малюнку? Складіть про це речення зі знаком питання. (*У кого м'яч?*). А про що запитує мама на другому малюнку? (*Хто розбив вазу?*). Що кричать уболівальники на стадіоні? (*Гол!*). Що сказала дівчинка, коли доторкнулася до їжака? (*Ой, колючий!*). Під час складання речень слід звертати увагу дітей на те, з якою інтонацією потрібно вимовляти ці речення.

Завдання на встановлення відповідності також передбачає складання за малюнками речень з відповідними розділовими знаками. Спочатку діти називають розділові знаки, подані в правій колонці, а потім придумують за малюнками, розташованими в лівій колонці, речення і визначають, який знак потрібно поставити в кінці. (Наприклад: *Оленка наздоганяє Марійку. Хто загубив зайчика? Це мій ведмедик!*).

Перед виконанням наступного завдання варто провести бесіду про улюблені дитячі ігри. Запитати, в які ігри учні люблять грати, з ким вони грають, які ігри грають з однокласниками. Потім школярі розглядають верхній малюнок на сторінці букваря, розпізнають, у що грають діти (*У Котика і Мишку*). Варто запитати, хто вміє грати в цю гру, як треба грати. Під час складання колективної розповіді про правила гри, необхідно стежити, щоб розповідь була послідовною і зрозумілою. (*Діти беруться за руки і стають у коло. Обирають Котика і Мишку. Мишка за колом тікає, а Котик наздоганяє її. Мишка може шмигнути під руками дітей у коло. А Котика діти в коло не пускають. Коли Котик наздожене Мишку, тоді діти обирають іншого Котика й Мишку, і гра продовжується*). Запропонуйте учням пограти в цю гру на перерві.

Робота з персоніфікованими буквами проводиться аналогічно до попередніх уроків. Крім того, варто запропонувати дітям скласти за кожним малюнком речення з вивченими розділовими знаками. (Наприклад: *Буква «ка» гладить котика. Що робить буква «те»? Яка велика щука!*).

Виконання останнього завдання можна розпочати із запитання, чи знають діти, яка пора року зображена на кожному малюнку. Потім запитати, що переплутали діти. Запропонувати дати їм пораду. З'ясувати, чи не траплялося в їхньому житті подібних історій.

З метою рефлексії запропонувати передати свій настрій на смайликові, домалювавши відповідним чином ротик.

Час від часу впродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 9

Тема. Поділ слів на склади. Посуд. Сімейний обід.

Мета: сформувати в учнів уявлення про склад слова, формувати вміння поділяти слова на склади, позначати поділ слів на склади графічно; активізувати слова тематичної групи «Посуд»; удосконалювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; розвивати вміння будувати речення і розповіді за малюнками, серією малюнків, про події з власного життя; виховувати прагнення долучатися до домашньої роботи, обслуговувати себе, допомагати старшим у сім'ї.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів із поділом слів на склади можна розпочати зі спостереження за довжиною слів. Для цього пропонуємо використати малюнки, розташовані на сторінці букваря вгорі. Запропонуйте дітям назвати зображені предмети і поставити питання до цих слів. Потім визначити, яке зі слів найкоротше (*ніж*), а яке найдовше (*виделка*).

Далі слід повідомити, що довгі слова можна поділити на частини – **склади**. Щоб визначити, скільки складів у слові, запропонуйте дітям підкласти кулачок під бороду, лікоть цієї руки поставити на парту і промовити слово *ніж*. Борода натискає на кулачок 1 раз, отже, у цьому слові один склад. Аналогічне спостереження провести над вимовою слів *чашка* (2 склади) і *виделка* (3 склади).

Після цього пропонуємо розглянути смужки під кожним малюнком. Запитати, чи не здогадуються діти, чому смужка під чашкою поділена на дві частини, під виделкою — на три, а під ножем зовсім не поділена.

Наступне завдання призначене для формування в учнів умінь визначати кількість складів у словах. Робота виконується колективно під керівництвом учителя.

Приступаючи до завдання на встановлення відповідності між предметними малюнками і графічними схемами їх назв, необхідно пояснити учням, як його виконувати. (Спочатку назвати предмет, потім за допомогою кулачка порахувати кількість складів у цьому слові і знайти схему з такою кількістю складів.).

У наступному завданні діти вправляються в поділі слів на склади і побудові схем.

Підсумовуючи роботу на цій сторінці, варто запитати в учнів, чи знають вони, для чого призначені предмети, зображені на цій сторінці, як можна назвати їх одним словом (*посуд*). З метою повторення вивченого раніше варто запропонувати дібрати до кожного предмета слова, які відповідають на питання *який? яка?*, а також *що роблять?* цими предметами (*ріжуть, їдять, насипають, варять, смажать, наливають* тощо). Потім запропонуйте скласти з цими словами речення, щоб у кінці були різні розділові знаки (*крапка, знак питання і знак оклику*).

Малюнок у наступному завданні призначений для розвитку вмінь складати розповідь. Після розповіді за малюнком варто запитати в дітей, хто накриває стіл у їхніх сім'ях, чи допомагають вони це робити, хто потім мие посуд, чи вміють вони це робити.

Традиційна робота з персоніфікованими буквами доповнюється поділом слів — назв предметів, які зображені біля букв, на склади. Запитайте, яке слово найкоротше, а яке найдовше.

Останнє завдання передбачає складання розповіді за серією малюнків про пригоду, яка сталася з Іринкою. Варто запитати, чи не траплялося з ними таких випадків. На завершення слід запропонувати учням визначити за кількістю складів, до яких слів подано графічні схеми під малюнками.

Рефлексія здійснюється з використанням смайлика.

Упродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 10

Тема. Наголос у словах. Казки. Ляльковий театр. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: сформувати в учнів уявлення про наголос у словах, ознайомити з терміном *наголос*, формувати вміння визначати в слові наголошений склад, позначати його відповідним значком у схемі слова; удосконалювати вміння поділяти слова на склади, аналізувати, порівнювати, робити висновки; пригадати найвідоміші казки, їх персонажів; актуалізувати слова тематичної групи «Ляльковий театр»; розвивати вміння будувати речення, розповідати за малюнками, про події з власного життя, розказувати казки за ілюстраціями; виховувати інтерес до дитячих книжок, лялькового театру, прагнення інсценізувати казки.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з наголосом варто розпочати з розглядання малюнків на сторінці букваря вгорі. Спочатку назвати малюнки (*замóк і záмок*), поділити кожне слово на склади. Потім перепитати, показуючи на 1-й малюнок — *Це záмок?* Діти мають заперечити — *Ні, це замóк*. Звернути увагу, чим відрізняються слова *záмок* і *замóк* (у першому слові голосніше вимовляється перший склад, а в другому — другий). Після цього повідомити, що той склад у слові, який вимовляється голосніше, називається

наголошеним. Далі звернути увагу, що у схемах слів під малюнками наголошений склад позначається зверху значком, який називається *наголосом*.

Потім учні вправляються в наголошуванні слів. Щоб краще чути наголошений склад у слові, можна запропонувати дітям методичний прийом перепитування: *Це ба́ба? Це ку́рочка?*

Під час опрацювання слова *дід* учням необхідно повідомити, що в словах, які мають один склад, наголос не ставиться.

Після називання малюнків і позначення наголосу в схемах слів у першому завданні варто запитати, з якої казки ці персонажі. Запропонувати дітям розповісти цю казку «ланцюжком» (один починає, а інші по черзі продовжують).

Виконуючи наступне завдання, учні називають казкового персонажа, ділять це слово на склади, визначають наголошений склад. Потім пригадують, з якої казки цей персонаж.

Під час виконання наступного завдання можна запропонувати учням інсценізувати казку «Рукавичка» (якщо більшість дітей класу знають її). Для цього слід розподілити ролі — визначити, хто буде мишкою, лисицею, вовком, ведмедем. Запитати, якого персонажа немає на малюнку (жабки). Потім озвучити казку у ролях. При цьому варто спонукати дітей не лише промовити слова з казки, а й передати голосом і жестами характер кожного персонажа.

Після інсценування казки учні визначають, які слова «заховались» у поданих біля малюнка схемах (*вовк, мишка, ведмідь, лисиця, рукавичка*). Учитель звертає увагу дітей на кількість складів і наголос у кожному слові.

За малюнком, поданим у наступному завданні, учні розповідають про ляльковий театр, розпізнають казку, яку ставлять актори. Пригадують, хто з них бував у ляльковому театрі, яку виставу дивився, розповідають про свої враження.

Виконання наступного завдання передбачає розпізнавання персоніфікованих букв, добір слів, які починаються з цих букв, поділ на склади слів — назв предметів, зображених біля букв, і визначення наголошеного складу в цих словах.

Останнє завдання спрямоване на виявлення в учнів спостережливості (діти мають помітити, що тварини помінялися хвостами), розвиток логічного мислення (з'ясувати, де чий хвіст), вміння пояснювати свої думки. Потім варто звернути увагу учнів на схеми слів під тваринами і запропонувати дібрати за малюнками слова до цих схем (*хвіст, заєць* або *півень, лисиця*) та поставити в них наголос (пригадати, що в словах, які складаються з одного складу, наголос не ставиться).

Решту часу на уроці слід приділити *роботі з дитячою книжкою*. Для цього пропонуємо заздалегідь приготувати книжки з дитячими казками. Розглянути книжки, запитати, хто з дітей уже знає ці казки, хто їм їх читав.

Потім провести бесіду про улюблені казки.

На завершення уроку здійснюється рефлексія.

Упродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 11

Тема. Звуки голосні і приголосні. Овочі і фрукти.

Мета: сформувати уявлення учнів про голосні і приголосні звуки, навчити позначати їх умовними позначками; формувати вміння виділяти в словах окремі звуки, робити звуковий аналіз найпростіших слів; актуалізувати слова тематичних груп «Овочі» і «Фрукти»; розвивати вміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати; закріплювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; удосконалювати вміння складати речення, розповідати за малюнками та про події з власного життя; збагатити учнів інформацією про користь овочів; виховувати бажання вживати овочі, турбуватися про своє здоров'я.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення першокласників зі звуками слід розпочати зі спостережень за немовними звуками, які чути за вікном (шум дерев, автомобілів, щебетання пташок, гавкання собаки тощо). Потім повідомити, що на уроках читання і письма учні будуть вивчати мовні звуки. Їх утворюють люди під час вимовляння слів. Запропонувати виділити звуки в слові *мак*. Звернути увагу (подивитись у люстерко), що під час вимовляння звука [м] губи стулились, при вимовлянні звука [а] рот широко розкрився, під час вимовляння звука [к] рот знову стулився (між губами залишилась лише маленька щілина).

Потім повідомити учням, що під час вимовляння звуків з рота виходить струмінь повітря. Якщо йому нічого не заважає, то ми чуємо голос (продемонструвати вимову звуків [а], [о], [у], [і], [и], [е]). Такі звуки називаються *голосними*. Якщо струмінь повітря натрапляє на перешкоди (їх утворюють язик, зуби, губи), тоді чуємо шум (наприклад: [с], [н], [б], [д], [ш]). Такі звуки називаються *приголосними*. Після цього учні ознайомлюються з умовними позначками голосного (•) і приголосного (–) звуків.

Далі проводиться робота за малюнками на сторінці букваря вгорі. Діти називають малюнки, виділяють звуки в кожному слові, знаходять умовне позначення кожного звука у схемах слів.

У процесі виконання наступного завдання учні називають малюнки, виділяють у цих словах перший звук і визначають, який він — голосний чи приголосний. Після виконання цієї роботи можна запропонувати учням розповісти, якого кольору кожний предмет, що з цими предметами роблять, який із предметів можна назвати зайвим (огірок, бо він овоч, а решта предметів — фрукти).

Наступне завдання передбачає звуковий аналіз назв малюнків (*груша і кавун*).

За сюжетним малюнком у наступному завданні учні складають розповідь. Розпізнають плоди, що вирости на городі, роблять висновок, що на городі ростуть овочі. Варто розпитати в дітей, чи знають вони, які страви можна приготувати з цих овочів. Учителю має розповісти про користь від овочів (мають багато вітамінів, корисних для здоров'я). Нарешті, варто запитати, хто з дітей бував на городі або бачив город, де і коли це було. Запропонувати учням розповісти, які овочі вони найбільше люблять.

Потім перейти до виконання завдання з персоніфікованими буквами. Запитати, чи здогадуються діти, які овочі люблять зображені на малюнках букви. Зробити звуковий аналіз назв цих овочів.

У процесі виконання останнього завдання учні разом з учителем з'ясовують, де ростуть сливи (у саду на дереві), а де — горох (на городі чи в полі, стелиться по землі).

Підсумок уроку можна провести з використанням слів *горох* і *сливи*. Вимовити звуки в цих словах, назвати, які з них голосні, а які приголосні. Спостережливі й кмітливі учні помітять, що голосні звуки в кожному слові однакові (у слові *горох* два звуки [о], а в слові *сливи* два звуки [и]).

Завершується урок проведенням рефлексії.

Упродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 12

Тема. Тверді і м'які приголосні звуки. Зоряне небо.

Мета: сформувати в учнів уявлення про тверді і м'які приголосні звуки, навчити позначати їх умовними позначками; формувати вміння розрізняти в словах тверді і м'які приголосні звуки, робити звуковий аналіз найпростіших слів; розвивати вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, робити висновки; закріплювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; удосконалювати вміння складати речення, розповідати за малюнками та про власні спостереження; виховувати інтерес до пізнання зоряного неба.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення з твердими і м'якими приголосними звуками радимо розпочати з розглядання малюнків на сторінці букваря вгорі і спостереження за вимовою слів *лук* і *люк*. Варто звернути увагу учнів на різницю у вимові перших звуків у цих словах [л] і [л'] (у слові *лук* перший звук твердий, а в слові *люк* — м'який). Потім ознайомити учнів з умовними позначеннями твердих (—) і м'яких (=) приголосних звуків. Під час порівняння вимови слів *кит* і *кіт* учні разом з учителем визначають, яку позначку треба поставити в поданих під малюнками звукових схемах, доводять свою думку, вимовляючи перші звуки в цих словах.

Виконуючи наступне завдання, першокласники вдосконалюють уміння робити звуковий аналіз слів, визначати тверді і м'які приголосні звуки. Зокрема, вимовляють назви малюнків, виділяють кожний звук у цих словах і

характеризують його (голосний чи приголосний, якщо приголосний, то твердий чи м'який). Потім знаходять відповідну схему до кожного слова. Зробивши звуковий аналіз слів *рись* і *рис*, варто обов'язково порівняти, яким звуком відрізняються ці слова ([с] і [с']). Аналогічна робота проводиться зі словами *лис* і *ліс*, *тин* і *тінь*. На завершення варто запитати, які слова мають однакову звукову схему (рис, лис і тин).

Наступне завдання передбачає вправлення учнів у розпізнаванні твердих і м'яких приголосних звуків та позначенні їх відповідними позначками в звукових схемах слів. Насамкінець можна запропонувати дітям знайти зайвий малюнок у цьому завданні й пояснити, чому так вважають (наприклад, зайвий кінь, бо він свійська тварина, а півень і лебідь — птахи, а ще тому, що його назва складається з одного складу, а назви інших малюнків — з двох складів).

Перед виконанням наступного завдання радимо запитати в дітей, чи доводилось їм спостерігати за зоряним небом, коли на небі з'являються зірки і місяць, чи відомо їм щось про зірки і сузір'я, чи знають вони, як називається прилад, за допомогою якого спостерігають за зоряним небом (телескоп), люди якої професії ведуть спостереження за зірками і сузір'ями (астрономи). Потім учні складають розповідь за малюнком. Перед розповіддю запропонуйте дітям придумати ім'я дитині, поміркувати, що її приваблює (*телескоп, зірки, зоряне небо*). Якщо є можливість відвідати планетарій, розкажіть дітям, що там під куполом зображено зоряне небо, і поведіть їх туди на екскурсію (у вихідний день чи на канікулах).

Перехід до виконання завдання з персоніфікованими буквами рекомендуємо розпочати з бесіди про те, що крім зірок і місяця, увечері і вночі люди користуються освітлювальними приладами. Нехай учні пригадають і назвуть, якими саме, а підказку можуть знайти на малюнках із персоніфікованими буквами (*ліхтарик, свічка, фара*). Цей перелік можна продовжити (*люстри, лампочки, ліхтарі, прожектори* тощо). Після традиційної роботи з розпізнавання букв учні разом з учителем здійснюють звуковий аналіз слів — назв малюнків.

Останнє завдання — на спостережливість і застосування власного життєвого досвіду. Діти мають пояснити, що на малюнку зайве сонце, бо вночі сонця на небі не буває. Потім слід проаналізувати звукові схеми, подані під малюнком і визначити, до назв яких предметів, зображених на малюнку, вони підходять (*місяць і сонце*).

У кінці уроку здійснюється рефлексія.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 13

Тема. Звукові схеми слів. Птахи.

Мета: розвивати вміння робити звуковий аналіз найпростіших слів, позначати звуки умовними позначками в звукових схемах слів;

удосконалювати вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, робити висновки; закріплювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; актуалізувати слова тематичної групи «Птахи»; удосконалювати вміння складати речення, розповідати за малюнками і про свої спостереження; розширювати й уточнювати знання дітей про птахів, пробуджувати інтерес до їхнього життя, виховувати турботливе ставлення до пернатих.

Методичні рекомендації до уроку

Закріплення знань учнів про мовні звуки, поділ слів на склади і наголос пропонуємо розпочати з розпізнавання птахів на малюнках у букварі. Спочатку варто провести невелику бесіду про те, чи бачили діти цих птахів, де саме, що цікавого про них знають. Потім кожен назву птаха учні разом з учителем поділяють на склади, визначають наголошений склад, будують звукові схеми цих слів на дошці і зіставляють зі схемами, поданими в букварі. Перш, ніж приступати до побудови схем, варто пригадати, як позначаються голосні і тверді та м'які приголосні звуки.

Під час виконання другого завдання діти розпізнають і називають птахів, поділяють назву кожного птаха на склади. За кількістю складів знаходять звукову схему (наприклад, у слові *журавель* три склади, але на три склади поділено дві схеми, тому вчитель пропонує вибрати потрібну схему, орієнтуючись на останній звук — у слові *журавель* він м'який, отже, цьому слову відповідає друга схема в колонці). Аналогічна робота проводиться з іншими схемами.

Наступне завдання передбачає вправляння учнів у побудову звукових схем слів. Під час розпізнавання птахів варто запитати дітей, що вони про них знають, чи бачили їх, де і коли.

Малюнок у наступному завданні призначений для розвитку зв'язного мовлення. Спочатку варто провести бесіду — чи впізнали діти птахів, зображених на малюнку, де і з чого вони вимостили свої гнізда. Потім запропонувати побудувати розповідь у формі порівняння — *лелеки великі птахи, а ластівки — маленькі, лелеки мостять гніздо з гілок на стовпі, а ластівки — з краплинок грязюки під дахом будинку, ластівки живляться комахами, а лелеки — жабами, ящірками, черв'яками*.

Під час виконання завдання з персоніфікованими буквами учні не тільки розпізнають букви і називають птахів, а й будують звукові схеми цих слів. А також складають речення чи короткі розповіді про птахів і букви.

На виявлення дитячої спостережливості розраховане останнє завдання. Спираючись на власний життєвий досвід, учні мають пояснити, що кури не плавають у воді. Варто запитати, на яких птахів треба замінити курей, щоб на малюнку було все правильно (*на качок, гусей, лебедів*). Насамкінець, діти визначають, якому слову з малюнка відповідає подана звукова схема (*півень*).

Завершується урок проведенням рефлексії.

Упродовж уроку необхідно проводити фізкультхвилинки.

Урок 14

Тема. Звуковий аналіз слів. Звірі. У зоопарку.

Мета: удосконалювати в учнів уміння робити звуковий аналіз найпростіших слів; розвивати вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, робити висновки; закріплювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; актуалізувати слова тематичної групи «Звірі»; удосконалювати вміння складати речення, розповідати за малюнками і про події з власного життя; розширювати й уточнювати знання дітей про звірів, викликати прагнення більше дізнатися про їхнє життя, виховувати турботливе ставлення до тварин.

Методичні рекомендації до уроку

На початку уроку варто актуалізувати знання учнів про поділ слів на склади, наголос, звуки (голосні і приголосні, тверді і м'які приголосні). Потім розвивати вміння виділяти звуки в словах і позначати їх у звукових схемах слів. Для цього призначені малюнки із зображенням звірів (*ведмедя, оленя, лисиці*). Слід звернути увагу, чи правильно діти вимовляють слово *ведмідь* (часом кажуть *медвідь*) і наголошують слово *олень* (часто кажуть *олень*).

У наступному завданні діти називають зображених на малюнках звірів, роблять звуковий аналіз цих слів і знаходять звукову схему кожного слова. Після встановлення відповідності між малюнками і схемами можна запропонувати дітям завдання з логічним навантаженням — допомогти їм поміркувати, чим відрізняється *рись* від *тигра*, а *лось* від *оленя*, хто із тварин на плащі зайвий і чому (зайвий *лось*, бо він харчується рослинною їжею, а інші звірі — хижаки).

Щоб виконати наступне завдання учні мають зробити звуковий аналіз назв зображених тварин і зіставити його з поданою звуковою схемою (зайвий *страус*, бо це слово має іншу звукову схему і наголос на першому складі).

Складання розповіді про відвідування зоопарку здійснюється після розглядання малюнка, розпізнавання звірів у зоопарку та придумування імен дітям. Потім слід обов'язково запитати, хто з учнів бував у зоопарку, де і коли, що їм найбільше запам'яталося чи здивувало їх.

Під час виконання завдання з персоніфікованими буквами діти розпізнають букви і тварин, добирають слова, які починаються на ці букви, складають речення чи короткі розповіді про тварин. На завершення за кількістю складів визначають, якому слову відповідає подана внизу звукова схема.

Виконання останнього завдання розпочинається з бесіди про те, де живуть білі ведмеді, а де крокодили. Потім діти роблять висновок, що ці тварини на малюнках заблукали: білий ведмідь потрапив до Африки, а крокодил — на північний полюс. Запропонуйте дітям поміркувати, як почувається ведмідь в Африці, а крокодил на кризі. Насамкінець, варто з'ясувати, якому слову відповідає подана під малюнками звукова схема (*крокодил*).

У кінці уроку здійснюється рефлексія.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 15

Тема. Повторення вивченого в добукварний період. Професії. Ким ти мрієш стати? *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: актуалізувати знання та уявлення учнів про слова, які відповідають на питання *що? хто? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?*, про речення, розділові знаки в кінці речень, службові слова, поділ слів на склади, наголос, мовні звуки; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз найпростіших слів; закріплювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності; актуалізувати слова тематичної групи «Професії»; удосконалювати вміння складати речення і розповіді за малюнками, про власні мрії; розвивати інтерес до дитячих книжок; розширювати й уточнювати знання дітей про професії, виховувати повагу до людей різних професій.

Методичні рекомендації до уроку

Роботу за сторінками букваря варто розпочати з розглядання малюнків угорі. Запропонувати учням назвати професії зображених людей, розповісти, чим займаються люди цих професій, запитати, які ще професії відомі дітям.

Потім учні добирають за цими малюнками слова, які відповідають на питання *що? і хто?*, добирають до предметів слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*, а до людей — слова, які відповідають на питання *що робить?*.

Далі здійснюється колективна робота над звуковим аналізом слів — назв професій.

Після цього учні приступають до виконання завдання на встановлення відповідності. Називають професії зображених людей, складають про них речення. На цьому етапі уроку варто повторити знання школярів про службові слова в реченні. Потім першокласники знаходять звукову схему до кожного слова — назви професії.

На наступному етапі уроку учні складають розповідь про те, ким мріють стати Катруся і Лесик, зображені на малюнку в букварі. (*Катруся хоче стати балериною, а Лесик — програмістом*). Потім варто спонукати дітей розповісти про свої мрії — запитати, ким вони хочуть стати, коли виростуть, чому їм подобаються ці професії.

Останнє завдання призначене для повторення вивченого впродовж попередніх уроків. Діти мають розглянути малюнок, звернути увагу на те, що зображено на табличках, які тримають діти, пригадати, що означають ці умовні позначки (*слово, поділене на склади, слово з наголосом на другий склад, голосний звук, приголосні звуки — твердий і м'який, умовні позначки слів у схемі речення, схема речення, крапка, знак оклику і знак питання, які ставляться в кінці речення*).

Потім варто запропонувати учням завдання на застосування цих умовних позначок:

- дібрати слова, які складаються з двох складів;
- придумати слова, у яких наголошений другий склад;
- пригадати слова, які починаються з голосного звука;
- дібрати слова, що починаються з твердого приголосного звука;
- придумати слова, які мають на початку м'який приголосний звук;
- скласти речення за схемою, яку тримає дівчинка у віночку;
- побудувати речення, в кінці якого треба поставити крапку;
- скласти речення зі знаком оклику в кінці;
- утворити речення, в кінці якого треба ставити знак питання.

Після цього можна провести бесіду про настрій дітей, зображених на цьому малюнку. Спонукає учнів поміркувати, чому діти усміхнені, чи подобається їм навчатися. Потім запитати, чи подобається учням класу навчання в школі, які уроки вони люблять найбільше, чому, на яких уроках у них виникає багато труднощів.

Решту часу на уроці слід приділити *роботі з дитячою книжкою*. Для цього можна заздалегідь приготувати книжки з віршами і текстами про професії. Розглянути книжки, запитати, хто з дітей уже бачив або читав їх. Потім провести бесіду за ілюстраціями та змістом творів, уміщених у цих книжках. У разі, якщо таких книжок у школі немає, вчитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

У кінці уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 16

Тема. Звук [а]. Мала буква **а**. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **а**, вчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, добирати слова зі звуком [а] на початку, в середині і в кінці; розвивати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності, будувати речення з використанням допоміжних матеріалів; виховувати старанність, формувати інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за сторінкою букваря розпочинається з бесіди за малюнком, розташованим угорі сторінки. Діти пояснюють, де знаходяться персоніфіковані букви (на автобусній зупинці), куди поспішають (заходять в автобус). Аналізують звуковий склад слова *автобус*, будують на дошці або викладають із фішок його звукову схему і порівнюють з тією, яка зображена під малюнком.

Потім виділяють перший звук у слові *автобус*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [а] утворюється тільки з голосу, тому називається голосним.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі цей звук позначається буквою **а**, й ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **а**. Під керівництвом учителя учні аналізують, з яких елементів складається ця літера. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **а**. Спочатку, дивлячись на зразок букви, друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Учитель привчає дітей виконувати всі дії по його команді і друкувати літеру під рахунок *раз і, два і*.

Під час виконання наступного завдання першокласники складають речення про те, що робить буква **а** на першому малюнку (*Буква а зриває агрус.*). Потім роблять звуковий аналіз слова *агрус*, знаходять місце звука [а] в цьому слові (він звучить на початку слова). Отже, буква **а** стоїть на початку цього слова.

Аналогічна робота проводиться з іншими малюнками цього завдання. Здійснюючи звуковий аналіз слова *рак*, діти встановлюють, що звук [а] в цьому слові другий. Отже, буква **а** стоїть у середині цього слова.

Приступаючи до наступного завдання, варто повідомити учням про те, що з сьогоднішнього уроку на сторінках букваря вони будуть зустрічатися з дівчинкою Читалочкою. Вона пропонуватиме їм завдання для читання. Діти будуть читати завдання Читалочки, а вона говоритиме вчителю, чи подобається їй, як вони читають, кому ще треба потренуватися в читанні. Сьогодні вивчили букву **а**, тому Читалочка пропонує читати рядки з нею. Зверніть увагу на стрілочки біля букв, вони показують, в якому напрямку треба читати (спочатку зліва направо, а потім зверху донизу). Діти читають спочатку ланцюжком, потім хором та індивідуально. Мета цього завдання — озвучувати побачені букви, а також розширювати поле зору під час читання.

Виконуючи завдання на встановлення відповідності, учні спочатку звертають увагу на те, що назви всіх малюнків починаються з букви **а**. Потім під керівництвом учителя по черзі роблять звуковий аналіз цих слів, викладають з фішок або будують на дошці їх звукові схеми і зіставляють з поданими в букварі. У такий спосіб знаходять схему кожного слова.

Під час виконання наступного завдання варто спочатку звернути увагу учнів на рамочки в центрі малюнка, сказати, що вони умовно позначають слова. Діти мають пояснити, чим відрізняються ці рамочки (буква **а** у верхній рамочці стоїть у кінці, а в нижній — посередині). Потім учні називають кожний предмет на малюнку, роблять звуковий аналіз цих слів і визначають, де знаходиться звук [а] в цих словах — у середині чи в кінці.

Наступне завдання передбачає складання речень. Під час його виконання необхідно пояснити учням, що три крапки означають пропущене слово в реченні. Перше речення діти утворюють разом з учителем: називають малюнок (банан), добирають замість трьох крапок слово — назву кольору (жовтий), читають маленьке слова **а**, називають другий малюнок (кавун),

добирають замість крапок назву кольору кавуна (червоний). Утворилось речення: *Банан жовтий, а кавун червоний*. Друге речення (*Жирафа велика, а черепаха мала*.) учні складають з меншою мірою допомоги вчителя.

Після складання речень діти аналізують слова — назви малюнків, знаходять місце звука [а] в цих словах.

Останнє завдання першокласники, які ще не знають усіх букв, виконують так, як зазначено у його формулюванні. А читаючим варто запропонувати скласти з розкиданих букв ціле слово.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, який звук вона позначає, що діти знають про цей звук (він голосний). Потім запропонувати дібрати слова — спочатку зі звуком [а] на початку, потім у середині і в кінці слова.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 17

Тема. Велика буква А. Розповідь за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою А, її використанням під час написання імен, прізвищ; вчити друкувати велику букву А; закріплювати вміння друкувати малу букву а; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати вміння читати чистомовки, розпізнавати букви А й а в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння розповідати за малюнком; виховувати уважність, старанність, формувати інтерес до читання.

Методичні рекомендації до уроку

Вивчення великої букви А розпочинається з мотивації — пояснення, для чого потрібна велика буква (для написання імен, прізвищ). Після цього слід пригадати, чи є в класі учні, у яких імена або прізвища починаються з букви А.

Потім школярі розглядають малюнок угорі сторінки букваря, придумують на букву А імена зображеним дітям, розповідають, чим ці діти зайняті. Учителю варто запитати, чи подобається учням класу малювати на асфальті, як часто і де вони це роблять, що саме полюбляють малювати.

Після цього першокласники розглядають зразок надрукованої великої букви А, визначають, з яких елементів вона складається, як треба її друкувати. Учитель звертає увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви А, а також на те, що велика буква друкується не в одній, а в двох клітинках. Далі учні друкують велику букву А спочатку умовно в повітрі (під рахунок *раз, два, три*), а потім у клітинках. Після друкування рядка великої букви А, варто пригадати, як друкується мала літера а і надрукувати в другому рядку спочатку малу букву а, а потім велику і малу почергово.

У наступному завданні використовуємо прийом для читання «Сходинки». Пропонуємо учням читати ряди букв на сходинках за напрямком стрілочок (спочатку, піднімаючись по сходинках вгору, потім — спускаючись униз, а далі — зліва направо за горизонтальними стрілочками).

Завдання, яке пропонує Читалочка спрямоване на формування в учнів уміння правильно читати речення, різні за інтонацією. Спочатку варто звернути увагу дітей на розділові знаки в кінці кожного рядка, пригадати, як вони називаються, якої інтонації вимагають. Потім діти читають ряди букв з тією інтонацією, якої вимагають розділові знаки у їх кінці.

У наступному завданні можна запропонувати дітям спочатку розглянути малюнок, придумати дівчинці ім'я на букву **А**, потім розповісти, яка пригода з нею сталася і прочитати, що сказала дівчинка, вколовшись колючкою кактуса. Після цього запропонувати визначити, якому слову відповідає звукова схема під малюнком (кактус). Зробити звуковий аналіз цього слова і визначити місце букви **а** в ньому. Аналогічна робота проводиться з малюнком, на якому мама колише немовля.

Приступаючи до наступного завдання, слід сказати учням про те, що крім Читалочки на сторінках підручника вони будуть зустрічатися з веселим балакучим хлопчиком, якого звати Щебетунчик. Разом із ним учні читатимуть чистомовки — віршики, які починаються з повторення тієї самої букви чи того самого складу. Далі вчитель читає чистомовку, учні сліdkують за його читанням, а потім читають чистомовку хором і самостійно, прискорюючи з кожним разом темп читання.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно тихо прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти й обвести букви **А** й **а**. Після цього вчитель чи хтось із добре читаючих учнів читають цей текст вголос, решта класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту, добір заголовка.

Для розвитку спостережливості пропонується останнє завдання на сторінці. Спочатку ведеться бесіда за кожним малюнком, у процесі якої з'ясовується, що в аптеці виступає акробат (клоун), а на арені цирку стоїть аптекар. Після цього діти приходять до висновку, що такого не може бути, бо аптекарі працюють в аптеках, а акробати чи клоуни виступають у цирку.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (щоб записувати імена, прізвища). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **А**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 18

Тема. Звук [о]. Мала буква **о**. Складання розповіді за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **о**, вчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, добирати слова зі звуком [о] на початку, в середині і в кінці; розвивати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності, будувати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, формувати інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за сторінкою букваря розпочинається з бесіди за малюнком угорі, під час якої з'ясовується, куди потрапили букви (на город), що росте на городі, які огірки вродили (великі, соковиті, смачні). Потім учні разом з учителем здійснюють звуковий аналіз слова *огірки*, викладають з фішок або будують на дошці звукову схему цього слова, порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком.

Потім виділяють перший звук у слові *огірки*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [о] утворюється тільки з голосу, тому називається голосним.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі цей звук позначається буквою **о**, й ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **о**. Звертає увагу, що ця літера має форму овалу. На поданому зразку показує, звідки треба починати друкувати цю букву, куди вести олівець (спочатку робимо вгорі заокруглення вліво й ведемо лінію донизу, потім заокруглюємо її вправо й піднімаємо вгору — до крапки, з якої починали друкувати літеру).

Після пояснення учні, дивлячись на зразок букви, друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування букви **о** діти здійснюють під рахунок *раз і*.

Під час виконання наступного завдання першокласники складають речення про те, що робить буква **о** на першому малюнку (*Буква **о** тягне осла.*). Потім роблять звуковий аналіз слова *осел*, знаходять місце звука [о] в цьому слові (він звучить на початку слова). Отже, буква **о** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться з іншими малюнками цього завдання. Здійснюючи звуковий аналіз слова *голуб*, діти встановлюють, що звук [о] другий, тому буква **о** знаходиться в середині цього слова. А в слові *відро* звук [о] чуємо в кінці, отже, буква **о** стоїть у кінці цього слова.

Потім учні виконують завдання Читалочки — читають ряди букв зліва направо і згори донизу спочатку повільно, а потім у прискореному темпі.

Виконуючи завдання на встановлення відповідності, учні спочатку звертають увагу на те, що назви всіх малюнків починаються з букви **о**. Потім під керівництвом учителя по черзі роблять звуковий аналіз цих слів, викладають з фішок або будують на дошці їх звукові схеми і зіставляють з поданими в букварі. У такий спосіб знаходять схему кожного слова.

Приступаючи до виконання наступного завдання, учні спочатку пояснюють, чим відрізняються ці рамочки (буква **о** у верхній рамочці стоїть у кінці, а в нижній — посередині). Потім називають кожний предмет на малюнку, роблять звуковий аналіз цих слів і визначають, де знаходиться звук

[o] в цих словах — у середині слова чи в кінці. Під час вимовляння слова *чóвен* слід звернути увагу учнів на правильне наголошування цього слова.

У наступному завданні варто запропонувати дітям спочатку скласти розповідь за першим малюнком і прочитати, що сказала дівчинка, побачивши їжачка. А під час опрацювання другого малюнка прочитати, що вигукнув хлопчик, побачивши великого слона.

Під час виконання останнього завдання учням пропонується розглянути малюнок і назвати по черзі, хто і що є на малюнку. Сказавши слово *корона*, діти разом з учителем перевіряють, чи можна надрукувати це слово в поданих клітинках. Роблять висновок — так, можна. Аналогічна робота проводиться з іншими словами — *сорока, ворона, ворота*. Учитель може запропонувати перевірити провокаційні слова — *трава, штахети, паркан*. Діти доводять, що ці слова не підходять, бо їх не можна надрукувати в поданих клітинках.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, який звук вона позначає, що діти знають про цей звук (він голосний). Потім запропонувати дібрати слова спочатку зі звуком [o] на початку, потім у середині і в кінці слова.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 19

Тема. Велика буква **О**. Складання розповіді за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **О**, її використанням під час написання імен, прізвищ, вчити друкувати велику букву **О**; закріплювати вміння друкувати малу букву **о**; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати вміння читати чистомовки, розпізнавати букви **О** й **о** в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння розповідати за малюнком; виховувати старанність, формувати інтерес до читання.

Методичні рекомендації до уроку

Вивчення великої букви **О** розпочинається з пригадування, для чого потрібна велика буква. (Для написання імен, прізвищ.) Після цього першокласники з'ясовують, чи є в їхньому класі учні, у яких імена або прізвища починаються з букви **О**, називають їх.

Потім школярі розглядають малюнок угорі сторінки букваря, придумують зображеним дітям імена на букву **О**, розповідають, куди прийшли діти, за ким спостерігають. Учителю варто запитати, чи бували учні класу в зоопарку, що їм там найбільше сподобалось.

Після цього першокласники розглядають зразок надрукованої великої букви **О**, роблять висновок, що вона друкується так само, як і мала буква **о**,

тільки більша за розміром — друкується на дві клітинки. Далі учні друкують велику букву **О** спочатку умовно в повітрі (під рахунок *раз і*), а потім у клітинках. Після друкування рядка великої букви **О**, варто надрукувати в другому рядку спочатку малу букву **о**, а потім велику і малу почергово.

У наступному завданні пропонуємо учням читати ряди букв на сходинках за напрямком стрілочок (спочатку, піднімаючись по сходинках вгору, потім — спускаючись униз, а далі — зліва направо за горизонтальними стрілочками).

Перед виконанням завдання Читалочки варто звернути увагу дітей на розділові знаки в кінці кожного рядка, пригадати, як вони називаються, якої інтонації вимагають. Потім діти читають ряди букв з тією інтонацією, якої вимагають розділові знаки у їх кінці.

Виконання наступного завдання розпочинається з розглядання першого малюнка і придумування хлопчикові імені на букву **О**. Потім діти складають розповідь про те, яка пригода з ним сталася, і читають, що вигукнув хлопчик, коли з кущів несподівано вилетіла пташка. Аналогічна робота проводиться з малюнком, на якому діти радіють салютіві.

Далі учні читають разом зі Щебетунчиком чистомовку: О-о-о — вікно. О-о-о — зерно. О-о-а — стріла. О-о-а — мітла. Перечитують її кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно тихо прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти й обвести букви **О** й **о**. Після цього вчитель або хтось із добре читаючих учнів читають цей текст вголос, решта класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту, добір заголовка до нього.

Диференційованим може бути й останнє завдання. Учні, які ще не знають усіх букв, знаходять тільки букву **о**, а читаючі першокласники складають із розкиданих букв слово *морозиво*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (щоб записувати імена, прізвища). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **О**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 20

Тема. Звук [у]. Мала буква у. Розповідь за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою у, вчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, добирати слова зі звуком [у] на початку, в середині і в кінці; удосконалювати вміння виконувати завдання на встановлення відповідності, будувати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до життя птахів.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за букварем розпочинається з бесіди за малюнком, розташованим угорі сторінки. Учні розпізнають персоніфіковані букви. Здогадуються, ким є велика буква **У** (учителькою) й мала (учнем). Розповідають, де відбувається подія (у класі), що роблять букви (буква-учителька подає букві-учневі указку). Фантазують, що має відбуватися далі.

Потім здійснюється звуковий аналіз слова *указка*. Першокласники викладають із фішок або будують на дошці звукову схему цього слова, порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Після цього виділяють перший звук у слові *указка*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [у] утворюється тільки з голосу, тому називається голосним.

Далі вчитель/учителька повідомляє, що для позначення цього звуку на письмі використовують букву у. Потім ознайомлює дітей з малою друкованою буквою у. Під керівництвом учителя/вчительки учні аналізують, з яких елементів складається ця літера. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви. Дивлячись на зразок, діти спочатку друкують букву умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і два*.

Виконання наступного завдання розпочинається зі складання речень про те, що робить буква у на першому малюнку (*Буква у кидає в урну обгортку від цукерки.*). Потім роблять звуковий аналіз слова *урна*, знаходять місце звука [у] в ньому (цей звук чуємо на початку слова). Отже, буква у стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться за іншими малюнками цього завдання. Варто звернути увагу, що в слові *кенгуру* дві букви у — одна в середині, а інша — в кінці.

Після цього учні виконують завдання Читалочки — читають ряди букв зліва направо і згори донизу спочатку повільно, а потім у прискореному темпі.

Робота над завданням на встановлення відповідності здійснюється таким чином, як над аналогічними завданнями на попередніх уроках. Спочатку учні звертають увагу на те, що назви всіх малюнків починаються з букви у. Потім під керівництвом учителя по черзі роблять звуковий аналіз цих слів, викладають з фішок або будують на дошці їх звукові схеми і зіставляють з поданими в букварі. У такий спосіб знаходять схему кожного слова.

У наступному завданні учні називають малюнки і визначають місце букви у в цих словах (у середині чи в кінці слова). З метою розвитку мовлення доцільно запитати в дітей, що вони знають про *вужа*, *страуса*, *кенгуру* і *жолудя*, чи доводилося їм бачити їх, де саме. Для розвитку логічного мислення варто запропонувати учням визначити, який малюнок зайвий (жолудь) і пояснити чому так вважають (бо він не тварина).

За малюнками, поданими в наступному завданні, першокласники складають короткі розповіді і читають, що вимовляє хлопчик, граючись із паровозиком (У-у-у!), як плаче немовля (У-а! У-а!), що вигукують діти, заблукавши в лісі (А-у! А-у!).

Перед виконанням наступного завдання варто провести бесіду за малюнком — запитати, чи впізнають діти зображених птахів, чи бачили вони їх живими, де саме, що знають про них. Потім розпізнають гніздо лелеки і шпака. Варто запитати, чим ці гнізда відрізняються (лелеки зробили своє гніздо з сухих гілок самі, а шпакам збудували шпаківню люди, гніздо лелеки на стовпі, а шпаківню на дереві). Насамкінець, варто запропонувати учням скласти речення про птахів і їхні гнізда, використовуючи службове слово *у*. (Наприклад: *Шпаки живуть у шпаківні*.)

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці, який звук вона позначає, що діти знають про цей звук (він голосний). Потім запропонувати дібрати слова зі звуком [у], визначити його місце в слові (на початку, у середині чи в кінці).

У кінці уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку не варто забувати про фізкультхвилинки.

Урок 21

Тема. Велика буква *У*. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою *У*, вчити друкувати її; розширити знання школярів про вживання великої букви (у назвах країн і на початку речення); закріплювати вміння друкувати малу букву *у* та інші вивчені літери; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, складати речення за малюнками, читати чистомовки, розпізнавати букви *У* й *у* в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння порівнювати, розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати старанність, інтерес до життя тварин.

Методичні рекомендації до уроку

Вивчення великої букви *У* розпочинається з актуалізації знань учнів про вживання великої літери під час написання імен, прізвищ. Потім учитель повідомляє, що велику букву використовують також під час написання назв країн. Запитує, які країни знають школярі, у якій країні вони живуть. Педагог пояснює, що слово Україна пишеться з великої букви.

Далі проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря. Спочатку учні придумують імена дітям на вивчені букви (наприклад: дівчинка Оксана, а хлопчик Андрій). Потім розповідають про їхній одяг. Далі слід звернути увагу на карту України, зображену на малюнку. Запитати, з якої букви починається слово Україна (з великої), чому (бо це назва країни).

Після цього розглядають на плашці велику букву **У** й малу, порівнюють їх. Потім друкують велику букву **У** спочатку умовно в повітрі (під рахунок *раз і два*), а потім у клітинках. Після заповнення першого рядка великими буквами, друкують у другому рядку спочатку малу літеру **у**, а потім по черзі велику й малу.

У наступному завданні учні читають ряди букв на сходинках за напрямком стрілочок (спочатку, піднімаючись по сходинках вгору, потім — спускаючись униз, а далі — зліва направо за горизонтальними стрілочками).

Перед виконанням завдання Читалочки слід звернути увагу дітей на розділові знаки в кінці кожного рядка, пригадати, як вони називаються, якої інтонації вимагають. Потім діти читають ряди букв з тією інтонацією, якої вимагають розділові знаки у їх кінці.

Наступне завдання призначене для складання речень. Перед його виконанням варто запитати в учнів, чи знають вони зображених тварин, як називаються їхні дітки. Потім слід звернути увагу на маленьке слово **У**, з якого починається кожне речення. Пояснити, що перше слово в реченні завжди пишеться з великої букви. За першим малюнком речення складається колективно, а за наступним — кожний учень складає самостійно.

Далі учні читають разом зі Щебетунчиком чистомовку, додаючи замість крапок слова, які відповідають на питання *який?*. Спочатку варто запитати, який може бути дуб (великий, старий, високий, кремезний), зуб (кутній, білий, здоровий), жук (рогатий, рудий) і павук (волохатий, страшний). Потім прочитати чистомовку, додаючи замість крапок по одному з дібраних слів. Наприклад: У-у-у — високий дуб. У-у-у — здоровий зуб. У-у-у — рогатий жук. У-у-у — страшний павук. Чистомовку учні перечитують кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти й обвести букви **У** й **у**. Після цього вчитель або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту, добір заголовка до нього.

Після роботи над текстом доцільно запитати, хто з учнів класу бував у зоопарку, чи були там тварини, про які йдеться в тексті і які зображені на малюнку, яке враження вони справили.

Диференційованим може бути й останнє завдання. Учні, які ще не знають усіх букв, називають тільки вивчені букви, а читаючі першокласники називають усі букви і складають з них слово *кукурудза*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **У**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 22

Тема. Звук [и]. Буква **и**. Встановлення відповідності між малюнками і звуковими схемами слів. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: ознайомити учнів з друкованими буквами **и**, **И**, вчити друкувати їх; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, виконувати завдання на встановлення відповідності, складати речення за малюнками, читати чистомовки, розпізнавати букву **и** в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом, продовжувати його; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати турботливе ставлення до свого здоров'я, прагнення бути охайним, розвивати інтерес до дитячих книжок.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з буквами **и**, **И** пропонуємо розглянути малюнок угорі сторінки букваря і провести бесіду за ним. У процесі бесіди з'ясувати, в яку пору року відбуваються події, куди потрапила зображена на малюнку буква, чи впізнають діти цю букву, що робить буква на узліссі. Пояснити значення слова узлісся (смуга на краю лісу), запитати, чи знають діти назву зображених грибів. Потім звернутися до життєвого досвіду дітей — поцікавитися, хто бував у лісі, коли саме, чи знають діти, хто може збирати гриби (досвідчені грибники), чому гриби можуть бути небезпечними, чи можна дітям збирати і їсти гриби (не можна, щоб не зашкодити своєму здоров'ю).

Потім здійснюється звуковий аналіз слова *гриби*. Першокласники викладають із фішок або будують на дошці звукову схему цього слова, порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Після цього виділяють останній звук у слові *гриби*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [и] голосний, бо утворюється тільки з голосу.

Далі вчитель/вчителька повідомляє, що для позначення цього звука на письмі використовують букву **и**. Потім ознайомлює дітей з друкованими малою і великою буквами **и**, **И**, запитує, чим ці букви відрізняються між собою (тільки розміром). Під керівництвом учителя/вчительки учні аналізують, з яких елементів складається ця літера. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **и**. Дивлячись на зразок букви, діти спочатку друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і два*.

Під час виконання завдання на встановлення відповідності учні спочатку називають зображені на малюнках предмети (книжки, лимони, рибки і кубики), потім шукають звукову схему до кожного слова.

У наступному завданні учні визначають місце букви **и** в словах — назвах малюнків (у кінці чи в середині слова). З метою розвитку мовлення доцільно запропонувати скласти речення за кожним малюнком.

Після цього учні виконують завдання Читалочки — читають ряди букв зліва направо і згори донизу спочатку повільно, а потім у прискореному темпі.

У наступному завданні учні називають предмети на малюнку, будують звукові схеми цих слів і зіставляють їх зі схемою, поданою на малюнку. У такий спосіб знаходять ту, яке відрізняється від поданої схеми. Малюнок, назва якого відповідає цій схемі, і буде зайвим.

Разом зі Щебетунчиком першокласники читають чистомовку, замінюючи малюнки словами: *И-и-и — у лісі дуби. И-и-и — у місці гриби. И-и-и — у траві жуки. И-и-и — у вазі квітки.* Чистомовку учні перчитують кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання.

Наступне завдання можна зробити диференційованим. Читаючи першокласники самостійно напівголосно читають текст, а ті, хто ще не знає всіх букв, знаходять і обводять у словах букву **и**. Потім цей текст перчитується вголос учителем або добре читаючим учнем, решта учнів класу слухає. Після цього проводиться бесіда за змістом тексту.

З метою перевірки розуміння тексту можна запропонувати учням визначити, де на малюнку Дмитрик, а де Михайлик. Далі доцільною буде бесіда про охайність, важливість чистоти для здоров'я, про необхідність чищення зубів (щоб вони були здоровими) і вмивання. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати продовження тексту (наприклад: Михайликові приснився сон, ніби через бруд і шкідливі мікроби він захворів і ніяк не міг видужати. З того часу хлопчик почав умиватися і чистити зуби).

Решту часу на уроці слід приділити **роботі з дитячою книжкою**. Для цього можна заздалегідь приготувати книжки з віршами і текстами про гігієну, турботливе ставлення до здоров'я. Розглянути книжки, запитати, хто з дітей уже бачив або читав їх. Потім провести бесіду за ілюстраціями та змістом творів, уміщених у цих книжках. У разі, якщо таких книжок у школі немає, вчитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, запропонувати дібрати слова, в яких є буква **и**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 23

Тема. Звук [і]. Мала буква **і**. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **і**, вчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, добирати слова зі звуком [і] на початку, в середині і в кінці; вчити будувати речення зі службовим словом **і**; розвивати логічне мислення, вміння складати речення і

розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення з друкованою малою буквою **і** можна розпочати з бесіди за малюнком на сторінці букваря. Варто запитати в учнів, що відбувається на малюнку, чи знають вони птаха, який там зображений, чи бачили його живого, що знають про нього, чому букви тікають від індики. Потім слід звернути увагу на персоніфіковані букви, запитати чи розпізнали їх діти, чим мала буква **і** відрізняється від великої (менша за розміром і з крапочною вгорі).

Потім здійснюється звуковий аналіз слова *індик*. Першокласники викладають з фішок або будують на дошці звукову схему цього слова, порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Після цього виділяють перший звук у слові *індик*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [і] голосний, бо утворюється тільки з голосу.

Далі вчитель ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **і**. Учні аналізують, з яких елементів складається ця літера. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **і**. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і*. Після друкування малої букви **і** учні вправляються в друкуванні букв **а** та **и**.

Виконання наступного завдання розпочинається зі складання речень про те, що робить буква **і** на першому малюнку (*Буква **і** розглядає іграшки на ялинці.*). Потім учні роблять звуковий аналіз слова *іграшка*, знаходять місце звука [і] в цьому слові (він звучить на початку слова). Отже, буква **і** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться за іншими малюнками цього завдання. (У слові *зірка* буква **і** стоїть у середині слова, а в слові *таксі* — в кінці. Працюючи за другим малюнком, потрібно провести бесіду про морські зірки. Чи знають діти, про існування морських зірок, що їм відомо про цих тварин (вони живуть на дні моря, їхня шкіра вкрита дрібненькими голочками). Під час роботи за останнім малюнком варто з'ясувати, чи знають діти, що таке таксі, звернути увагу на розпізнавальні знаки цих автомобілів (на малюнку вони позначені на дверцях автомобіля).

Далі учні виконують завдання Читалочки — читають ряди букв зліва направо і згори донизу спочатку повільно, а потім у прискореному темпі.

У наступному завданні діти називають малюнки, будують звукові схеми цих слів і зіставляють їх зі схемою, поданою біля малюнків. У такий спосіб знаходять зайве слово (кінь).

Виконуючи наступне завдання учні знаходять місце букви **і** в словах — назвах малюнків.

Під час складання речень за малюнками у наступному завданні варто звернути увагу школярів на букву **і** між хлопчиком і дівчинкою та собакою і котом. Потрібно сказати, що це маленьке слово, яке зв'язує слова — назви

малюнків, пригадати з вивченого в добуковарний період, що такі слова називаються службовими. Спочатку діти складають словосполучення зі словом *і* (*хлопчик і дівчинка, пес і кішка*), а потім будують речення з ними. Варто не обмежуватись складанням одного речення, а стимулювати учнів складати різні речення (наприклад: *Хлопчик і дівчинка навчаються в школі. Хлопчик і дівчинка подружились. Сергійко і Наталя — братик і сестричка. Андрійко і Марійка зібрались на прогулянку.* та ін.). Можна запропонувати скласти одне речення за двома малюнками (*Хлопчик і дівчинка вигулювали собаку і кішку*).

Приступаючи до виконання останнього завдання, варто звернути увагу дітей на букви, зображені на букеті, запитати, що вони нам підказують. Учні здогадуються, що в назвах квітів, які є в букеті, має бути буква *і*. Потім називають квіти, зображені на малюнку, й аналізують, чи є в цих словах буква *і*. Якщо так, то ці квіти є в букеті, якщо ні, то їх у букеті немає. У результаті з'ясовують, що букет складається з *гладіолусів, чорнобривців та ірисів*.

Після цього увага дітей зосереджується на клітинках під малюнком. Учні визначають, які слова «заховані» в них. Для цього підставляють назви квітів, зображених на малюнку (слово *гладіолуси* не підходить, а *чорнобривці* — підійшло). Друге слово, що «заховалось» у клітинках — *іриси*.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці, який звук вона позначає, що діти знають про цей звук (він голосний). Потім запропонувати дібрати слова зі звуком [і], визначити його місце в слові (на початку, у середині чи в кінці).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку не варто забувати про фізкультхвилинки.

Урок 24

Тема. Велика буква **І**. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **І**, вчити друкувати **її**; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, складати речення за малюнками, читати чистомовки, розпізнавати букви **І** й **і** в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння узагальнювати, розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати повагу до старших членів родини.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за букварем розпочинається з розглядання малюнка вгорі сторінки. У процесі бесіди за малюнком варто запитати, чи знають першокласники, хто такі інопланетяни, як вони опинилися на землі, де приземлився їхній корабель, хто цей корабель побачив. Звернути увагу, що серед інопланетян є хлопчик і дівчинка, запитати, як їх розрізнити (у дівчинки бантик на голові). Потім дати учням можливість пофантазувати —

придумати пригоду, яка сталася з дітьми, чим закінчилася зустріч дітей з інопланетянами.

Після цього запропонувати учням придумати на букву **І** імена спочатку хлопчиків й дівчинці, а потім інопланетянам. Варто пояснити, що імена інопланетян мають бути незвичними для нас, наприклад: *Ісіна* й *Імар*. Діти фантазують і придумують найрізноманітніші версії імен.

Потім учитель запитує, з якої букви пишуться імена (з великої). Щоб записати імена інопланетян, потрібна також велика буква **І**. Тому на уроці учні будуть вчитися її друкувати. Далі першокласники розглядають велику букву **І** на плашці. Після цього друкують велику букву **І** в клітинках під рахунок *раз*. Також повторюють і вправляються в друкуванні вивчених букв: **о, у, А, О, У**.

Під час виконання наступного завдання вчителю варто звернути увагу учнів на маленьке слово **і**, що стоїть між малюнка, пригадати, що воно називається службовим. Також пояснити, що рисочка після другого малюнка означає, що треба зробити паузу під час промовляння речення, а замість трьох крапок треба вставити слово, яке називає обидва малюнки. Перше речення першокласники утворюють під керівництвом учителя: *Півень і лебідь — птахи*. Далі працюють самостійно.

Після слухового диктанту учні читають разом зі Щебетунчиком чистомовку, замінюючи малюнки словами. (*I-i-i — кораблі. I-i-i — журавлі. I-i-i — снігурі. I-i-i — ліхтарі.*) Чистомовку учні перечитують кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання. Далі першокласники здійснюють звуковий аналіз слів — назв малюнків, визначають місце букви **і** в цих словах, а також називають інші голосні звуки і відповідні букви в цих словах.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букви **І** й **і**. Після цього вчитель або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту.

Після роботи над текстом доцільно запитати, хто з учнів класу знає, коли день народження їхніх дідусів і бабусь, чи вітають вони їх з днем народження, які подарунки їм готують. Варто налаштувати дітей на те, що найкращий подарунок той, що зроблений своїми руками.

Диференційованим може бути й останнє завдання. Учні, які ще не знають усіх букв, називають тільки букву **і**, а читаючі першокласники складають із розкиданих букв слово *лілія*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **І**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 25

Тема. Звук [е]. Мала буква **е**. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **е**, вчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів, добирати слова зі звуком [е] на початку, в середині і в кінці; активізувати слова тематичної групи «Кінотеатр»; розвивати логічне мислення, вміння складати речення і розповіді за малюнками, розгадувати кросворди; виховувати старанність, інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Робота на сторінці букваря розпочинається з розпізнавання персоніфікованих літер на малюнку, поданому вгорі. Далі проводиться бесіда про те, куди потрапили букви, що вони роблять в кінотеатрі, про кого фільм, чи бували учні в кінотеатрі, які фільми любляють переглядати. Під час бесіди необхідно з'ясувати, чи знають учні значення слів *кінотеатр*, *екран*, *глядачі*, *фільм*.

Після бесіди здійснюється звуковий аналіз слова *екран*. Першокласники викладають із фішок або будують на дошці звукову схему цього слова, порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Після цього виділяють перший звук у слові *екран*, спостерігають за його вимовою (рот відкритий, немає ніяких перешкод) і роблять висновок, що звук [е] голосний, бо утворюється тільки з голосу.

Далі вчитель ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **е**. Учні аналізують, з яких елементів складається ця літера. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **е**. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і два*.

Приступаючи до виконання наступного завдання, варто з'ясувати, чи знають учні, що за машина зображена на першому малюнку, для чого вона призначена. Потім діти складають речення про те, що робить буква **е** на першому малюнку (*Буква е спостерігає за екскаватором.*). Роблять звуковий аналіз слова *екскаватор*, знаходять місце звука [е] в цьому слові (він звучить на початку слова). Отже, буква **е** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться за іншими малюнками цього завдання.

Далі учні виконують завдання Читалочки — читають ряди букв зліва направо і згори донизу спочатку повільно, а потім у прискореному темпі.

У наступному завданні діти називають малюнки, будують звукові схеми цих слів і зіставляють їх зі схемою, поданою біля малюнків. У такий спосіб знаходять зайве слово (телефон).

У першому завданні на наступній сторінці діти знаходять місце букви **е** в словах — назвах малюнків.

Під час складання речень у наступному завданні варто звернути увагу школярів на велику букву перед малюнками, нагадати, що це перше слово в реченні, пригадати, що воно пишеться з великої букви. Потім діти називають малюнки на плашках. Далі вчитель пояснює, що рисочка між малюнками означає, що під час вимовляння речення треба зробити паузу між цими словами. Після цього учні будують речення.

Робота над завданням на встановлення відповідності розпочинається з розпізнавання дерев на малюнку. Потім діти шукають листок клена, берези і верби. Після цього роблять звуковий аналіз назв дерев, називають усі голосні звуки в цих словах, визначають місце букви **е**.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці, який звук вона позначає, що діти знають про цей звук (він голосний). Потім запропонувати дібрати слова зі звуком [e], визначити його місце в слові (на початку, у середині чи в кінці слова).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку не варто забувати про фізкультхвилинки.

Урок 26

Тема. Велика буква **Е**. Складання речень за малюнками.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **Е**, вчити друкувати **ї**; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; удосконалювати вміння складати речення за малюнками, читати чистомовки, розпізнавати букву **е** в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння порівнювати значення слів, розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати уважність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням з великою буквою **Е** проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря. Варто запитати в учнів, чи здогадалися вони, що за сходинки зображено на малюнку, як по них треба рухатись, де працюють ескалатори (*в метро, великих супермаркетах, на вокзалах, в аеропортах*), чи доводилось дітям користуватися ескалатором.

Потім школярі придумують імена на букву **Е** дітям, зображеним на малюнку, складають розповідь про те, як вони зустрілись на ескалаторі (дівчинка піднімалась угору, а хлопчик спускався вниз), здогадуються, де саме могла відбутися ця подія. Варто в процесі бесіди торкнутися питання правил безпеки під час користування ескалатором. (*Не можна бігати, стрибати, сидіти на сходинках, спиратися на поручні, потрібно тільки триматися за них.*)

Потім учні пригадують, з якої букви пишуться імена, які ще слова пишуться з великої букви. Учитель ознайомлює дітей із зображенням великої друкованої букви **Е**. Учні розглядають, з яких елементів складається буква, у

якому порядку і в якому напрямку вони друкуються. Потім приступають до друкування букви **Е** під рахунок *раз і, два і* та вправляються в друкуванні вивчених раніше літер.

У наступному завданні діти складають речення за малюнком. Спочатку розпізнають, що зображено на малюнку. Учитель пояснює, що це явище має дві назви — *райдуга* і *веселка*. Варто запропонувати учням поміркувати, що означає кожна назва. Доцільно запитати, чи знають вони, коли з'являється райдуга (*після дощу, або в сонячну погоду біля фонтана*), чи доводилось їм бачити її, як вона виглядає, чи знають, скільки кольорів вона має. Потім учитель звертає увагу, що речення починається зі слова **О**, а в кінці стоїть знак оклику. Діти пригадують з добукварного періоду, з якою інтонацією треба вимовляти такі речення. Потім утворюють речення: *О, райдуга!* або *О, веселка!* Повторюють кілька разів, виражаючи захоплення, здивування, радість. Далі учні розглядають схеми слів, визначають, які слова в них «заховались» (райдуга і веселка), розмірковують, чому між цими словами стоїть знак рівності (бо вони мають однакове значення).

Після цього учні читають разом зі Щебетунчиком чистомовку, замінюючи малюнки словами. Можна запропонувати дібрати до назв малюнків слова, що відповідають на питання *який?*. (*Е-е-е — червоний берет. Е-е-е — водний пістолет. Е-е-е — синій олівець. Е-е-е — зелений гаманець.*) Чистомовку учні перечитують кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання.

Далі першокласники здійснюють звуковий аналіз слів — назв малюнків, визначають місце букви **е** в цих словах, а також називають інші голосні звуки і відповідні букви в цих словах.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букву **е**. Після цього вчитель/учителька або добре читаючий учень читає цей текст уголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту.

Після роботи над текстом доцільно запитати, хто з учнів класу користувався метро, що діти знають про цей вид транспорту, чому він зручний.

Диференційованим може бути й останнє завдання. Учні, які ще не знають усіх букв, називають тільки букви **е** та **а**, а читаючі першокласники називають усі букви і складають з них слово *береза*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **Е**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 27

Тема. Звуки [л], [л']. Мала буква л. Читання складів з буквою л.

Мета: вчити розрізняти звуки [л] і [л']; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; ознайомити учнів з друкованою малою буквою л, яка може позначати звуки [л] і [л']; вчити друкувати букву л; формувати вміння читати склади-злиття з буквою л; добирати слова зі звуками [л] і [л']; розвивати фонематичний слух, уміння аналізувати й порівнювати мовні звуки, складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за букварем розпочинається з розглядання малюнка вгорі сторінки, розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, що роблять букви, які вони (*сміливі, бо не злякалися лева*), який лев (*добрий, задоволений*), що можна сказати про лева і букви — вони вороги чи друзі. Потім запропонувати придумати розповідь про лева і букви.

Після бесіди за малюнком здійснюється звуковий аналіз слова *лев*. Учні викладають із фішок або будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у цьому слові, спостерігають за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звуку [л] язик упирається в передні верхні зуби та піднебіння й утворює перешкоду для видихуваного повітря, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель ознайомлює дітей з малою друкованою буквою л, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ел»). Варто пригадати, що перед цим учні вивчали букви, які позначають голосні звуки, і назви цих букв збігаються зі звуками, які вони позначають ([а] — а, [о] — о, [у] — у, [и] — и, [і] — і, [е] — е). Назви букв на позначення приголосних звуків не збігаються зі звуками, які вони позначають (наприклад: звук [л], а буква «ел»).

Потім учні аналізують, з яких елементів складається літера л. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви л. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і два*.

Наступне завдання на сторінці букваря призначене для розвитку вміння визначати місце букви л в словах, а також для засвоєння учнями алфавітної назви букви «ел». Спочатку першокласники під керівництвом учителя роблять звуковий аналіз слова *ластівка* визначають, що звук [л] в цьому слові звучить на початку. Отже, буква л стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться за іншими малюнками.

Далі діти складають речення про те, що робить буква л на малюнках. Учитель контролює, щоб діти правильно називали букву (*Ластівка несе у вузлику букву «ел»*). Буква «ел» зриває малину. Буква «ел» залізла в пенал.).

Виконуючи завдання Читалочки учні спочатку читають за стрілочками променевої таблиці склади: **ал, ол, ул, ил, іл, ел**.

Потім здійснюється формування вміння читати склади-злиття з буквою л. Учитель пояснює, що треба приготуватися вимовляти звук [л], показує, як язик впирається в передні верхні зуби й піднебіння (вимовляє звук [л]), потім, залишаючи язик в тому самому положення, вимовляє звук [а] — виходить склад **ла**. Діти кілька разів повторюють за вчителем цю вправу. Після цього аналогічно утворюють склади **ло, лу, ле, ли**. Перед утворенням складу **лі** вчитель повідомляє, що перед буквою **і** звук [л'] завжди м'який, тому, приготувавшись вимовляти м'який звук [л'], вимовляємо [і], й утворюється склад **лі**.

Далі учні виконують завдання Читалочки. Спочатку читають букви у верхньому рядку таблиці, потім склади-злиття у нижньому рядку. А далі читають кожну букву і склад-злиття під нею: **а — ла, о — ло** і т.д. Перед читанням складу **лі** варто ще раз нагадати, що перед буквою **і** треба вимовляти м'який приголосний звук.

Під час виконання наступного завдання учні вправляються у звуковому аналізі слів та визначенні в них місця звука [л], який позначається буквою л.

Виконуючи наступне завдання, учні відпрацьовують уміння розрізняти звуки [л] і [л']. Спочатку називають зображені на малюнках предмети (*лимон і літак*), порівнюють вимову перших звуків у цих словах (у слові *лимон* звук [л] твердий, а в слові *літак* звук [л'] м'який), пригадують, як позначаються твердий (–) і м'який (=) звуки. Далі порівнюють звукові схеми слів, подані під малюнками, роблять висновок, що вони відрізняються тільки першим звуком. Після цього читають перші склади у схемах слів під малюнками, а потім вимовляють повністю кожне слово.

У завданні з *лялькою і лампою* продовжується формування уміння розрізняти і правильно вимовляти звуки [л] і [л']. Учні спочатку називають зображені предмети, потім вимовляють перший звук у кожному слові, визначають — твердий він, чи м'який, і знаходять звукову схему кожного слова.

Останнє завдання призначене для продовження формування вміння читати склади-злиття і слова з ними.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ел»*), які звуки вона позначає ([л] і [л']), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою л — закриті (*ал, ол, ул, ил, іл, ел*) і відкриті (*склади-злиття: ла, ло, лу, ли, ле, лі*), запитати, перед якою буквою літера л позначає м'який звук (*перед буквою і*).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку не варто забувати про фізкультхвилинки.

Урок 28

Тема. Велика буква Л. Читання складів, слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою Л, вчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; удосконалювати вміння складати речення за малюнками, читати чистомовки, розпізнавати букву «ел» у тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати спостережливість, уміння порівнювати значення слів, розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати уважність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням з великою буквою Л проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря. Варто запитати в учнів, чим займається хлопчик (*склеює з деталей літак*) і його сестричка (*спостерігає за роботою братика*). Доцільно звернутися до життєвого досвіду учнів, дізнатися, чи доводилося їм щось конструювати, чи є в них конструктори, чи люблять вони це заняття.

Потім слід повернутися до малюнка, запропонувати учням придумати на букву Л імена зображеним на ньому дітям, запитати, в кого з учнів класу ім'я також починається з букви Л. Пригадати, з якої букви пишуться імена (з великої). Після цього повідомляється тема уроку.

Далі учні розглядають і аналізують велику друковану букву Л (*вона складається з трьох елементів*), порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Потім наводять велику друковану літеру Л спочатку в повітрі, а після цього друкують у клітинках.

Перед виконанням наступного завдання варто запропонувати учням прочитати склади з буквою л, надруковані на дошці або викладені із фішок з буквами (спочатку запропонувати для читання закриті склади: *ул, ол, ел, ил, ал, іл*, а потім склади-злиття: *ла, ло, ли, ле, лу, лі*).

Виконуючи завдання Читалочки діти читають у таблиці склади з великою буквою Л і слова. Варто запитати, що називають ці слова (імена дівчаток).

Наступне завдання призначене для формування уміння відтворювати діалог. Учитель/учителька має пояснити, що діалог читають двоє учнів, кожен репліку по черзі. На початку репліки стоїть рисочка (тире). У кінці — розділовий знак, який підказує, з якою інтонацією треба читати кожне речення. Потім двоє дітей читають репліки діалогу з тією інтонацією, якої вимагають розділові знаки у їх кінці. Читання можна запропонувати кільком парам учнів і визначити, якій парі вдалося найкраще передати інтонацію розмови.

Читаючи чистомовку Щебетунчика, учні замінюють малюнки словами. Перечитують її кілька разів (ланцюжком, хором), нарощуючи темп читання.

У наступному завданні діти читають речення, замінюючи малюнки словами. Слід перечитувати речення по кілька разів: спочатку зліва направо, потім зверху вниз, ланцюжком і хором. Потім здійснюється аналіз звукової

схеми, поданої над реченнями (діти роблять висновок, що слово складається з двох складів і починається з м'якого приголосного звуку), знаходять у кожному реченні слово, яке починається на м'який приголосний і перевіряють, чи відповідає воно поданій схемі (*лялька* — відповідає, *ліхтарик* — ні, бо має три склади, *лійка* — також відповідає схемі, а *лілія* — ні, бо має три склади).

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самотійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти букву «ел» (велику й малу). Після цього вчитель або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту. Варто також запитати, хто з учнів бачив живих журавлів, де і коли, чи доводилось їм бачити, як у небі летять птахи, пояснити, які летять зграями (ластівки, горобці, ворони), а які ключем (дикі гуси, журавлі, лелеки).

Під час виконання останнього завдання потрібно розглянути перший малюнок і запитати, як летять пташки — зграєю чи ключем, скласти речення про цих птахів, вживаючи слово *ключ* (*У небі ключ журавлів.*). Потім назвати предмет, зображений на другому малюнку (*ключ*), запитати, що ним роблять. Після цього зробити висновок, що різні малюнки називаються однаково — *ключ*. Далі учні здійснюють звуковий аналіз слова *ключ* і порівнюють його зі схемою, роблять висновок, що в схемі заховалось слово *ключ*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **Л**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 29

Тема. Звук [м]. Мала буква **м**. Читання складів і слів з вивченими літерами. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **м**, вчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати спостережливість, уміння порівнювати значення слів, складати речення й розповіді за малюнками, встановлювати відповідність між складами, малюнками і словами; виховувати старанність, інтерес до дитячих книжок.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за букварем розпочинається з розглядання малюнка і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, що роблять букви, у який час вони вийшли погуляти (*пізно ввечері, коли зійшов місяць і небо вкрилося зірками*), який місяць (*добрий, привітний*). Потім

запропонувати придумати за малюнком розповідь, наприклад, про те, як велика і мала букви «ем» пішли гуляти далеко від дому. Поверталися пізно, уже стемніло. Букви почали хвилюватися, що в темноті зіб'ються з дороги. Та на небі одна за одною почали з'являтися зірки, виглянув місяць, вони світили, щоб букви бачили дорогу й не заблукали.

Після цього учні знаходять на малюнку предмети, назви яких починаються на букву «ем» (*мак, місяць*), роблять звуковий аналіз цих слів, викладають з фішок або будують на дошці їх звукові схеми і порівнюють зі схемами, поданими під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *мак*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [м] губи стуляються й утворюють перешкоду для видихуваного повітря, отже, цей звук приголосний. Далі вимовляють перший звук у слові *місяць*, порівнюють вимову звуків [м] і [м'], роблять висновок, що перший звук твердий, а другий — м'який.

Після цього вчитель повідомляє, що на письмі ці звуки позначаються буквою **м**, ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **м**, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ем»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера **м**. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **м**. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і, два і*.

Під час виконання наступного завдання першокласники складають речення про те, що робить буква **м** на кожному малюнку. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «ем» несе моркву. Буква «ем» нюхає ромашку. Буква «ем» тягне сома за вуса.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *морква*, діти визначають місце звука [м] в цьому слові (він чується на початку слова). Отже, буква **м** стоїть на початку слова *морква*. Аналогічна робота проводиться з іншими малюнками та їх назвами: у слові *ромашка* буква **м** третя, а в слові *сом* — остання.

У завданні Читалочки першокласники читають спочатку склади, а потім слова по складах. З метою вдосконалення навички читання варто запропонувати учням читати ці склади і слова по кілька разів у різних напрямках (наприклад: прочитати склади (слова) в другому рядку, читати склади (слова) парами знизу вгору, прочитати всі склади з буквою **л**, а потім з буквою **м** тощо).

Наступне завдання призначене для формування вміння читати склади-злиття та слова з ними. Діти читають початок кожного слова і продовжують його, орієнтуючись на малюнок.

У наступному завданні діти складають речення за поданим початком і малюнком. Перше речення складає вчитель. Решту речень учні складають за поданим учителем зразком: спочатку читають початок речення, потім називають малюнок і продовжують речення на власний розсуд.

Виконання останнього завдання діти розпочинають з називання тваринки (*мишка*) і предмета (*мишка*), зображених на малюнках, роблять висновок, що тваринка і предмет мають однакову назву. Потім здійснюють

звуковий аналіз слова *мишка* і порівнюють його зі схемою, поданою під малюнками. Роблять висновок, що в схемі заховалось слово *мишка*. Після цього доцільно запропонувати дітям скласти два речення з цим словом, щоб у кожному воно мало різне значення (*Мишка вилізла з нірки. На столі лежить комп'ютерна мишка.*).

Решту часу на уроці слід приділити **роботі з дитячою книжкою**. Учитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ем»*), які звуки вона позначає (*[м]* і *[м']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою **м** — закриті (*ам, ом, ум, им, ім, ем*) і відкриті (*склади-злиття: ма, мо, му, ми, ме, мі*), запитати, перед якою буквою літера **м** позначає м'який звук (*перед буквою і*).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку не варто забувати про фізкультхвилинки.

Урок 30

Тема. Велика буква **М**. Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **М**, вчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання; удосконалювати вміння розпізнавати велику й малу букви «**ем**» у тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; формувати уміння розгадувати ребуси; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати уважність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням з великою буквою **М** проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря. Варто запитати в учнів, чим займаються діти (*сидять на лавочці і мріють, хто ким стане, коли виросте*), запропонувати розповісти про мрії хлопчика і дівчинки (*Хлопчик мріє стати моряком, а дівчинка модельєром.*). Після розповіді про мрії дітей, зображених на малюнку, доцільно запитати в учнів класу, ким мріють стати вони.

Потім слід повернутися до малюнка, запропонувати учням придумати на букву **М** імена зображеним на ньому дітям, запитати, в кого з учнів класу ім'я також починається з букви **М**. Пригадати, з якої букви пишуться імена (*з великої*). Після цього повідомляється тема уроку.

Далі учні розглядають та аналізують велику друковану букву **М** (*буква складається з чотирьох елементів*), порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **М** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках.

Після цього варто запропонувати учням надрукувати склади з буквою «ем» (*Mi, му, ма, мо*).

Після друкування учні виконують завдання Читалочки. Спочатку читають подані в таблиці склади за напрямом стрілочок (спочатку зліва направо, потім зверху вниз), потім слова. Можна запитати, чому ці слова надруковані з великої букви (бо це імена).

Наступне завдання призначене для формування уміння відтворювати діалог. Двоє учнів читають по черзі подані репліки. Перед читанням варто звернути увагу на розділові знаки в кінці речень, щоб діти прочитали їх з відповідною інтонацією.

Перед читанням тексту про маму і дівчаток учитель звертає увагу учнів на букву в клітинці, запитує, чи знають її учні, адже в класі її ще не вивчали. Для тих дітей, які цієї букви не знають, варто сказати, що вона позначає звук [н]. Потім потрібно прочитати слова з цією буквою (*лимон, малину*). Після цього можна приступати до читання тексту. Якщо учні класу ще тільки вчаться читати, то слова в кожному реченні можна читати ланцюжком (*перший учень читає перше слово, другий — друге і т.д.*). Якщо учні вже добре вміють читати, то ланцюжком читають речення (*кожне речення читає окремий учень*). Варто прочитати текст кілька разів, щоб учні краще зрозуміли його зміст.

Після читання потрібно провести бесіду за змістом тексту. Наприклад, запитати, що мила Міла, що мили Лола і Алла, що мила мама, хто мив лимон, хто мив малину, у кого було мило, хто мив руки.

Якщо в класі більшість учнів уже добре читають, доцільно провести вибіркове читання — запропонувати прочитати речення, в якому йдеться про лимон, про малину, про руки, про мило, про Мілу, про Лолу і Аллу, про маму.

Приступаючи до наступного завдання варто запитати, чи люблять діти спускатися з гірки. Потім повідомити, що в букварі також є гірка, але вона незвичайна. Щоб з неї спуститися, треба прочитати речення з верхнього до нижнього. Далі учні розглядають гірку на сторінці букваря і читають речення біля неї. Після читання варто запропонувати дітям піднятися на гірку, тобто прочитати речення, починаючи з нижнього до верхнього.

Потім запитайте, коли кататися веселіше, як спускаєшся сам, чи з друзями. Веселіше гуртом, тому запропонуйте прочитати речення ланцюжком і хором спочатку, спускаючись з гірки, а потім — піднімаючись.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букву «ем» (велику й малу). Після цього вчитель або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту, пропонується дібрати до нього заголовок. Варто також запитати, яке морозиво любляють споживати учні класу.

Диференційованим може бути й наступне завдання. Учні, які ще не знають усіх букв, називають тільки вивчені букви, а читаючі першокласники — усі літери і складають з них слово *мухомор*.

Виконуючи останнє завдання, формуємо в учнів уміння розгадувати ребуси. Спочатку запитуємо, чи знають діти, що таке ребус, кому доводилося розгадувати ребуси. (*Ребус — це загадка, в якій треба скласти слово з букв і назв малюнків.*) Потім учні під керівництвом учителя розгадують ребус: читають склад **МОЛ**, називають малюнок (**ОКО**) і складають слово **МОЛОКО**.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **М**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові в правому куточку сторінки.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 31

Тема. Звуки [с], [с']. Мала буква **с**. Читання складів і слів з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **с**, вчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками, встановлювати відповідність між складами, малюнками і словами; виховувати старанність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Робота за букварем розпочинається з розглядання малюнка і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати учнів, що роблять літери (*дресирують собаку*), у кого вдома є собака, чи дресирують його, як діти доглядають за своїм собакою.

Після цього учні роблять звуковий аналіз слова *собака*, викладають із фішок або будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *собака*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [с] язик створює перешкоду для видихуваного повітря, отже, цей звук приголосний.

Далі можна показати учням цифру **7**, запитати, яке число вона позначає, простежити за вимовлянням першого звука в слові *сім*, порівняти вимову звуків [с] і [с'], зробити висновок, що перший звук твердий, а другий — м'який.

Після цього вчитель повідомляє, що на письмі ці звуки позначаються буквою **с**, ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **с**, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ес»). Учні розглядають зображення малої

друкованої букви **с**, роблять висновок, що вона складається з півовала. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви **с**. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Друкування здійснюється під рахунок *раз і*.

Під час виконання наступного завдання першокласники складають речення про те, що робить буква **с** на кожному малюнку. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Сова тримає букву «ес»*). Буква «ес» сидить у лисиці на носі. Буква «ес» побачила ананас.). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *сова*, діти визначають місце звука [с] в цьому слові (він чується на початку слова). Отже, буква **с** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками: у слові *лисиця* буква **с** третя, а в слові *ананас* — остання.

У завданні Читалочки першокласники читають спочатку склади в таблиці. Потім утворюють слова з букв, поєднаних стрілочками: спочатку утворюють склад-злиття букви **с** з буквою **а** (**са**), потім додають букву **м** (утворюється слово **сам**). Аналогічно утворюють слова **сом**, **сум**, **сім**. Після цього читають слова, поділені на склади. З метою вдосконалення навички читання варто запропонувати учням читати склади і слова по кілька разів у різних напрямках (наприклад: прочитати склади в другому рядку таблиці, потім у колонках знизу вгору, прочитати всі склади з буквою «ел», а потім з буквою «ес» тощо).

Наступне завдання призначене для продовження формування вміння читати. Діти читають перші склади слів і продовжують слова, орієнтуючись на малюнки. Можна запропонувати побудувати звукові схеми цих слів.

Приступаючи до завдання на складання слів з поданих складів, варто запропонувати учням придумати на букву «ес» ім'я хлопчиків, запитати, якого кольору кубики є в нього, прочитати склади на кубиках по рядах зліва направо. Потім повідомити, що хлопчик хоче скласти слова з кубиків, і попросити учнів йому допомогти. Школярі читають склади на кубиках синього кольору й утворюють слово *сила*. Аналогічно поєднують склади з кубиків інших кольорів. Після утворення слів можна запропонувати учням скласти словосполучення або речення з цими словами.

Наступне завдання може бути диференційованим. Учні, які ще не знають усіх букв, знаходять тільки вивчені букви, а читаючі першокласники складають із розкиданих букв слово *сосиски*.

Останнє завдання призначене для вдосконалення вміння читати слова з вивченими літерами. Перед читанням запитати, чи знають учні, які звірі живуть у лісі, чи відома їм тварина *лось*, чи знають, як вона виглядає. Варто було б показати зображення лося на малюнку чи слайді. Після такої підготовчої роботи розпочинається читання речень. Учнім варто пропонувати читати речення спускаючись з гірки (*зверху донизу*) і піднімаючись на неї (*знизу вгору*), ланцюжком, хором.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ес»*), які звуки вона

позначає ([c] і [c']), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «ес» — закриті (*ас, ос, ус, ис, іс, ес*) і відкриті (*склади-злиття: са, со, су, си, се, сі*), запитати, перед якою буквою літера «ес» позначає м'який звук (*перед буквою і*).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто стежити за стійкістю уваги школярів і час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 32

Тема. Велика буква С. Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою С, вчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання; удосконалювати вміння розпізнавати велику й малу букви «ес» у тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати бажання вживати корисну їжу.

Методичні рекомендації до уроку

Робота на сторінці букваря розпочинається з розглядання малюнка та бесіди за його змістом. Спочатку слід запитати в учнів, чим займаються діти, зображені на малюнку, чи подобається їм це заняття, який у них настрій. Потім варто запитати в першокласників, чи вміють вони кататися на самокатах, чи мають самокати вдома, коли на них каталися чи катаються.

Потім слід запропонувати придумати на букву С імена зображеним на малюнку дітям, запитати, чи є в учнів класу імена на букву С. Пригадати, з якої букви пишуться імена (*з великої*). Після цього вчитель повідомляє, що на уроці учні будуть вчитися друкувати велику букву С.

Далі учні розглядають велику друковану букву С, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього друкують велику друковану літеру С спочатку в повітрі, а потім у клітинках. Далі можна запропонувати учням надрукувати склади з буквою «с».

У завданні Читалочки школярі вправляються в читанні складів і слів з буквою «с».

Наступне завдання передбачає читання діалогу. Для цього учні об'єднуються в пари і читають по черзі репліки, дотримуючись розділових знаків у кінці речень.

Далі першокласники читають чистомовку, запропоновану Щебетунчиком. Спочатку повільно, ланцюжком, а потім хором, прискорюючи темп читання.

У наступному завданні першокласники читають назвати малюнків і роблять звуковий аналіз цих слів. Варто запитати, в якому слові буква «с» позначає м'який звук.

Наступне завдання можна зробити диференційованим, запропонувавши читаючим першокласникам самотійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букву «ес» (велику й малу). Після цього вчитель або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту. Можна запропонувати першокласникам дібрати до нього заголовки. Після цього варто запитати, які соки полюбують вживати учні класу, чи знають вони, чому соки корисні. Доцільним буде проблемне запитання: якщо учням запропонують сік і жуйку, що вони виберуть.

Виконання останнього завдання розпочинають з називання малюнків. Учні роблять висновок, що малюнки різні, а назву мають однакову (*сонечко*). Потім будують звукову схему слова *сонечко*, порівнюють її зі схемою, поданою в букварі і доходять висновку, що в схемі заховалось слово *сонечко*. Після цього доцільно запропонувати дітям скласти два речення з цим словом, щоб у кожному воно мало різне значення (*На небі світило яскраве сонечко. Жук сонечко має червоні крильця з чорними крапочками.*).

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **С**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 33

Тема. Звуки [н], [н']. Мала буква **н**. Читання складів і слів з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **н**, навчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення й розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Робота на сторінці букваря розпочинається з бесіди за малюнком, під час якої учні розпізнають персоніфіковані букви, розповідають, чим вони займаються, куди складають нитки (*у корзину*), уточнюють, для чого ці нитки використовують (*для в'язання*), якого вони кольору. Можна запропонувати учням скласти розповідь про букву **Н**-бабусю, яка зібралася перемотувати нитки для в'язання і попросила букву **н**-онучку скручувати нитки в клубок.

Після цього діти роблять звуковий аналіз слова *нитки*, будують звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Далі

виділяють і характеризують перший звук у слові *нитки* (звук [н] — приголосний, твердий).

Учитель повідомляє, що для позначення цього звуку на письмі використовують букву «ен». Учні розглядають друковану малу букву **н**, визначають, з яких елементів вона складається. Потім друкують її спочатку умовно в повітрі, а потім олівцем у клітинках.

Далі можна запропонувати учням друкувати склади і слова з буквою **н** (*на, но, ніс, слон, сосна*). Перед друкуванням слів варто порівняти перші звуки в словах *ніс* і *нитки* (у першому слові звук [н'] м'який, а в другому — твердий) та зробити висновок, що м'який і твердий звуки позначаються однаково — буквою **н**.

Можна запропонувати дібрати за малюнком вгорі сторінки слова з буквою «ен» (*корзина, ноги, сині, зелені, червоні*) і визначити, який звук вона позначає в кожному слові — твердий чи м'який.

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «ен» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «ен» взяла ножиці. Буква «ен» гортає книжку. Букви «ен» чистять банан.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *ножиці*, діти визначають місце звуку [н] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква **н** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками: у слові *книжка* буква «ен» друга, а в слові *банан* дві букви «ен» — третя й остання.

У завданні Читалочки першокласники читають спочатку закриті склади з літерою «ен» у першій колонці. Потім відкриті склади в другій колонці. Можна запропонувати прочитати ці самі склади знизу вгору.

Далі приступають до читання складів і слів за стрілочками. Спочатку варто прочитати окремо всі склади. Після цього утворити за стрілочками слова зі складів. Слова можна читати зверху вниз і знизу вгору.

Наступні завдання призначені для вдосконалення вміння читати слова з вивченими літерами.

У завданні зі сходинок діти читають подані слова по складах, стрибаючи умовно по зображених сходах. Під час повторного читання кожного слова, слід зупинитися й запитувати, як діти розуміють його значення, пропонувати складати речення з цим словом. Після читання слів, стрибаючи по сходах зліва направо, можна запропонувати прочитати ці слова, повертаючись по сходах назад (*від останнього слова до першого*). При цьому наголосити, що слова читаються по складах за стрілочками (*зліва направо*).

У наступному завданні діти читають слова спочатку в колонках, а потім — у рядках. Можна запропонувати вибіркове читання: прочитати спочатку слова, які складаються з трьох букв, потім з чотирьох і з п'яти, далі прочитати слова, в яких є буква **и**, потім слова з буквою **о**, після цього — слова з літерою **м** і т.д.

Перед читанням речень, спускаючись з гірки, варто пригадати, що таке *ананас*, де ростуть ананаси. Запитати, хто з дітей вживав ананаси, які вони на смак — кислі чи солодкі. Доцільно було б показати зображення ананаса на малюнку чи слайді. Після такої підготовчої роботи розпочинається читання речень біля гірки. Учням варто пропонувати читати їх кілька разів у різний спосіб — ланцюжком, хором, індивідуально.

Працюючи над завданням Щебетунчика, діти читають чистомовку спочатку повільно ланцюжком, а потім хором, прискорюючи темп.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ен»*), які звуки вона може позначати (*[н] і [н']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «ен» — закриті (*ан, он, ун, ин, ін, ен*) і відкриті (*склади-злиття: на, но, ну, ни, не, ні*), запитати, перед якою буквою літера «ен» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «ен», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто стежити за стійкістю уваги школярів і час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 34

Тема. Велика буква **Н**. Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **Н**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання; удосконалювати вміння розпізнавати велику й малу букви «**ен**» у тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати бажання брати участь у шкільних заходах.

Методичні рекомендації до уроку

Приступаючи до роботи за букварем, учитель проводить бесіду про те, де знаходяться діти, зображені на малюнку, який вид транспорту це може бути (*метро*), куди можуть їхати діти, як проводять час у дорозі (*слухають музику в навушниках*). Потім слід запитати, у кого з учнів класу є навушники, коли вони ними користуються, яку музику люблять слухати.

Після цього школярі придумують імена на букву «ен» дітям, зображеним на малюнку, пояснюють, що імена пишуться з великої букви. Потім з'ясовують, у кого з учнів класу імена також починаються на букву «ен».

Далі учні розглядають велику друковану букву **Н**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром.

Після цього наводять велику друковану літеру **Н** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Надрукувавши букву **Н**, діти можуть друкувати слова з вивченими літерами (*Ніна, ананас, сани*). Учителю варто запитати, чому слово *Ніна* треба друкувати з великої букви, а інші слова — з малої.

Виконуючи завдання Читалочки, учні вправляються в читанні імен: читають їх зверху донизу і навпаки, а також вибірково — ті, що починаються на **Н**, ті, що мають дві букви «ен», ті, що починаються на голосний звук і т.д.). Варто запитати, чому саме ці імена пропонує Читалочка (*у них є буква «ен»*).

У наступному завданні учні вправляються у читання діалогу. Варто звернути увагу школярів на розділові знаки в кінці речень і наголосити на дотриманні відповідної інтонації під час читання.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться за традиційною методикою — спочатку повільно ланцюжком, потім хором, прискорюючи темп, та індивідуально.

У наступному завданні першокласники читають текст (ланцюжком та індивідуально), придумують заголовок до нього, знаходять на малюнку спочатку Аліну, а потім Ніну й описують, у чому вони вдягнені, хто з дівчаток старший, роблять висновок, як живуть дівчатка (*дружно*). Перед читанням тексту вчитель звертає увагу школярів на слово, в якому дві букви розташовані в клітинках. Діти впізнають ці букви, якщо не знають їх, то вчитель сам називає літери в клітинках, читає це слово (**везе**), а діти повторюють за ним.

Наступне завдання можна провести диференційовано, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букву «ен» (велику й малу). Після цього вчитель/учителька або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту, вчитель/учителька уточнює, чи знають першокласники елементи українського жіночого вбрання.

Варто також запропонувати першокласникам придумати заголовок до тексту. Після цього запитати, чи доводилось учням класу виступати на сцені, коли це було, що виконували діти (*пісню, вірш, танець*), який одяг у них був.

В останньому завданні учні читають речення, замінюючи малюнки словами, спостерігають за значенням слова *ніс* у різних реченнях і пояснюють його в кожному випадку (*у першому реченні це слово означає дію, яку виконує Вінні-Пух, а в другому — назву частини тіла*).

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібна велика буква (*щоб записувати імена, прізвища, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **Н**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 35

Тема. Звук [к]. Мала буква **к**. Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **к**, навчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з новою буквою здійснюється розглядання малюнка на сторінці букваря і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, чи впізнали вони тварину, зображену на малюнку, що про неї знають, чи бачили її живою, що роблять букви, де відбувається подія (*на лузі*). Потім запропонувати придумати за малюнком розповідь чи казку про букви й корову.

Після цього учні роблять звуковий аналіз слова *корова*, будують на дошці звукову схему цього слова й порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *корова*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [к] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук — приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі цей звук позначається буквою «ка», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «ка», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ка»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера «ка». Звертають увагу на напрямок руху олівця під час друкування букви «ка». Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі варто запропонувати друкування складів з буквою **к** (ку, кі, ке). Спочатку їх треба прочитати, визначити, з яких звуків складається кожний склад, вимовити перший звук, визначити, який він — твердий чи м'який і зробити висновок про те, що перед буквою **і** буква «ка» позначає м'який звук [к']. Потім доцільно запропонувати пригадати слова, в яких є склад **кі** (*кішка, кіно, ківі, кіоск, кігті* та ін.).

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «ка» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «ка» зустрілася з курчам. Буква «ка» відчинила вікно. Буква «ка» ловить метелика.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *курча*, діти визначають місце звука [к] в цьому слові (він чується на початку). Отже, буква **к** в цьому слові стоїть на початку. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками: у слові *вікно* буква «ка» — третя, а в слові *метелик* — остання.

У завданні Читалочки діти читають спочатку склади з буквою **к** в таблиці. Потім приступають до читання слів у променевих таблицях. Варто запропонувати спочатку прочитати всі склади в кожній колонці (*зверху вниз і знизу вгору*), а потім за допомогою стрілочок утворити з ними слова.

Для утворення слів призначене наступне завдання. Під час його виконання варто звернути увагу дітей на колір кульок, адже слова треба утворювати зі складів, поданих на кульках одного кольору. Після утворення слів можна запропонувати учням скласти з ними речення.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування якостей читацької навички (*правильності, швидкості та виразності*), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться за традиційною методикою — спочатку діти читають повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп. Після першого читання речень варто запитати, хто, на думку учнів, говорить: — *Но, конику! Но!*, звернути увагу на розділові знаки в кінці цих речень, з'ясувати, як треба читати такі речення. Можна організувати також вибіркове читання — прочитати речення, в яких ідеться про Оленку, потім про Максимка, про клоуна, про коника.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ка»*), які звуки вона позначає (*[к] і [к']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «ка» — закриті (*ак, ок, ук, ук, ік, ек*) і відкриті (*склади-злиття: ка, ко, ку, ки, ке, кі*), запитати, перед якою буквою літера «ка» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «ка», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто стежити за стійкістю уваги школярів і час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 36

Тема. Велика буква **К**. Читання слів і речень з вивченими літерами.
Робота з дитячою книжкою.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **К**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання; удосконалювати вміння розпізнавати велику і малу букви «ка» в тексті; вчити сприймати на слух текст, відповідати на запитання за його змістом; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до дитячих книжок, спортивних занять, любов до тварин.

Методичні рекомендації до уроку

Робота над ознайомленням учнів з великою друкованою буквою **К** розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, де знаходяться діти, чим займаються, чи вміють вони кататися на ковзанах, який у них настрій.

Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них уміє кататися на ковзанах, коли навчився це робити, де і з ким катається. Щоб залучити до розмови дітей, які не каталися на ковзанах, варто запитати, яким спортом вони любляють займатися, коли і де це роблять.

Потім учні придумують на букву «ка» імена дітям, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (з великої). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «ка».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **К**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **К** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Далі варто запропонувати друкування слів з буквою «ка» (*коні, клас, мак*).

Виконуючи завдання Читалочки, діти читають склади з великою буквою «ка» та імена, у яких є ця буква. Після першого читання імен варто запитати, кому вони належать — дітям чи дорослим, чим вони відрізняються від імен дорослих, поміркувати, як цих дітей називатимуть, коли вони стануть дорослими (*Костянтин, Микола, Оксана, Олена, Олександр, Максим*). Потім доцільним буде вибіркоче читання — прочитати спочатку імена дівчаток, потім — хлопчиків, імена, які починаються на голосний звук, на приголосний, потім імена, що закінчуються на голосний звук, на приголосний.

Робота над наступним завданням розпочинається з розглядання малюнка. Учні придумують на букву «ка» імена дівчаткам і кличку собаці. Учитель повідомляє, що клички тварин також пишуться з великої букви. Потім першокласники складають розповідь про те, чим займаються дівчатка. Після цього читають склади, зображені в клітинках. Можна запропонувати вибіркоче читання — прочитати склади з чотирьох букв, потім із трьох, прочитати склади, розташовані в рядок, потім — у колонку.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп. Після першого читання речень варто запитати, хто, на думку учнів, говорить: — *Оленко! На скакалку!*, звернути увагу на розділові знаки в кінці цих речень, з'ясувати, як треба читати такі речення.

Наступне завдання можна виконати диференційовано, запропонувавши читаючим першокласникам самостійно пошепки прочитати текст, а тим, хто ще не знає всіх букв, знайти в тексті букву «ка» (велику й малу). Після цього вчитель/учителька або добре читаючий учень читає цей текст вголос, решта учнів класу слухає. Потім проводиться бесіда за змістом тексту. Варто також запропонувати першокласникам дібрати заголовок до тексту.

Після цього доцільно запитати, хто з учнів має собаку, чи дресирує його, як доглядає за ним. Щоб задіяти дітей, які не мають собаки, варто запитати, яких тварин вони мають удома або яких мріють мати.

Виконання останнього завдання розпочинається з називання малюнків. Учні роблять висновок, що малюнки різні, а назву мають однакову (*котики*). Потім здійснюють звуковий аналіз слова *котики*, будують його звукову схему, порівнюють її з поданою у букварі і доходять висновку, що в схемі заховалось слово *котики*. Після цього доцільно запропонувати дітям скласти два речення з цим словом, щоб у кожному воно мало різне значення (*наприклад: Навесні на вербі з'являються котики. На траві гралися два веселих котики.*).

Решту часу на уроці слід приділити **роботі з дитячою книжкою**. Учитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **К**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 37

Тема. Звук [в]. Мала буква **в**. Читання складів, слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **в**, навчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з новою буквою здійснюється розглядання малюнка на сторінці букваря і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, чим займаються букви, з яких квітів сплетений вінок, якого кольору стрічки до нього прикріплені, що нагадують ці кольори, коли дівчатка одягають вінки. Потім запропонувати придумати за малюнком розповідь про букви і вінок. Після цього варто запитати, у кого з дівчаток є український віночок, який він має вигляд, коли вони його одягають.

Далі учні роблять звуковий аналіз слова *вінок*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *вінок*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [в'] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі цей звук позначається буквою «ве», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «ве», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ве»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера «ве». Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі варто запропонувати дітям друкувати склади і слова з буквою **в** (*ва, ве, великі, вулики*). Доцільно їх спочатку прочитати, визначити, з яких звуків складається кожний склад, вимовити перший звук, визначити, який він — твердий чи м'який і зробити висновок про те, що твердий звук [в] також позначається буквою **в**.

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «ве» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «ве» залізла на виноград. Буква «ве» несе олівці. Буква «ве» тягне лева за хвіст.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *виноград*, діти визначають місце звука [в] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква «ве» стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками: у слові *олівці* буква «ве» — четверта, а в слові *лев* — остання.

Виконуючи завдання Читалочки, учні вправляються в читанні складів і слів з буквою «ве». Спочатку читають їх у колонках зверху вниз і знизу вгору, потім читають по рядах — з верхнього до нижнього і навпаки — з нижнього до верхнього. Під час читання варто з'ясувати, чи розуміють учні значення слів *вулик, вулкан, весло, восени*. Для цього слід запропонувати скласти речення з цими словами.

Для виконання наступного завдання необхідно об'єднати учнів класу в пари. Спочатку запитати, чи знають вони, що таке *відлуння*. Потім запропонувати пограти у відлуння — один учень читає склад на бульбашці, а інший, як луна — повторює його, шукаючи при цьому бульбашку, на якій цей склад надруковано, і показує її пальцем. Після того, як будуть прочитані всі склади, можна запропонувати учням у кожній парі помінятися ролями — той хто відгукувався і шукав склад, тепер буде називати склади, а інший учень шукатиме їх.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування якостей читацької навички (*правильності, швидкості та виразності*), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

В останньому завданні учні складають із розкиданих букв слово *вовки*. Після виконання цього завдання можна запитати, що учні знають про вовків, де живуть вовки, чим корисні вовки, яких свійських тварин вони нагадують.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ве»*), які звуки вона позначає ([в] і [в']), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «ве» — закриті (*ав, ов, ув, ів, ев*) і відкриті (*склади-злиття: ва, во, ву, ви, ве, ві*), запитати, перед якою буквою літера «ве» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «ве», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 38

Тема. Велика буква **В**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами. Уявлення про особові займенники *він, вона, воно, вони* (без уживання термінів).

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **В**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння замінювати іменники займенниками *він, вона, воно, вони* (без уживання термінів), добирати заголовок до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя, розгадувати кросворди; виховувати інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з великою друкованою буквою **В** проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, чим займаються діти, який у них настрій. Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них уміє кататися на велосипеді, коли навчився це робити, де і з ким катається.

Потім учні придумують на букву «ве» імена дітям, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (з *великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «ве».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **В**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **В** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Далі можна запропонувати дітям надрукувати імена на букву «ве» (*Вова, Віка*). Варто нагадати, що імена друкуємо з великої букви.

У завданні Читалочки учні читають склади в таблиці та імена. Після першого читання імен можна провести вибіркове читання: запропонувати прочитати спочатку жіночі імена, потім чоловічі, далі прочитати імена, що складаються з 4-х букв, потім — найдовші імена, далі імена, які починаються на букву **В**.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

Приступаючи до наступного завдання варто пояснити учням, що назви предметів, тварин і людей можна замінити словами *він, вона, воно, вони*. Навести приклади: *учень — він, учениця — вона, сонце — воно, квіти — вони*. Після цього під керівництвом учителя діти замінюють зображені малюнки відповідними займенниками.

Перед читанням тексту в наступному завданні варто звернути увагу учнів на слова, в яких окремі букви обведені рамочкою (*ці букви ще не вивчалися на уроках читання*). Якщо учні не знають цих букв, то їх варто назвати і прочитати слова з ними.

Читати текст рекомендуємо ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Після читання проводиться бесіда за змістом тексту, колективно добирається заголовок.

У наступному завданні діти працюють над кросворд. Знаходять слово-відгадку — *вовк*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **В**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 39

Тема. Звук [п]. Мала буква **п**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **п**, навчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до прочитаного тексту; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до сільськогосподарських професій.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з новою буквою розпочинається з розглядання малюнка на сторінці букваря і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, чим займаються букви, що конкретно робить велика буква (*водить щіткою по підлозі*), а що мала (*натискає на кнопку «пуск»*). Потім варто запитати, хто прибирає в учнів удома, чи допомагають діти здійснювати прибирання, що саме роблять.

Після цього школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *пилосос*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *пилосос*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [п] стуляються губи, і видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі звук [п] позначається буквою «пе», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «пе», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («пе»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера «пе». Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі варто запропонувати учням надрукувати склади і слова з буквою **п** (*па, пе, пан, павук*). Доцільно їх спочатку прочитати, визначити, з яких звуків складається кожний склад, а потім друкувати.

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «пе» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «пе» залізла на хвіст павича. Під буквою «пе» пролізла мавпа. Буква «пе» дивиться на стовп.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *павич*, діти визначають місце звука [п] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква **п** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками: у слові *мавпа* буква «пе» — четверта, а в слові *стовп* — остання.

Виконуючи завдання Читалочки, учні вправляються в читанні складів і слів з буквою «пе». Спочатку читають склади в таблиці за стрілочками. Потім приступають до читання слів у колонках. Розпочинають із читання виділених синім кольором складів, визначають, твердий чи м'який звук позначає буква «пе», роблять висновок, що перед літерою **і** буква «пе» позначає м'який звук [п'], перед іншими літерами — твердий звук [п]. Потім діти читають слова з цими складами. Спочатку в колонках зверху вниз і знизу вгору, потім по рядах. Під час читання варто з'ясувати, чи розуміють учні значення прочитаних слів, для цього слід запропонувати скласти з ними речення.

У наступному завданні варто запитати, чи знають діти предмети, зображені на малюнку, що з ними відбувається. (*Корзини на парашутах спускаються на землю.*) Потім варто прочитати склад на корзині (**по**) і слова на кружечках під корзинами (**ніс, лив, клав, спав**). Учитель звертає увагу дітей на стрілочку й запитує, що, на думку дітей, вона означає (*треба додати до складу **по** слово **ніс**, утвориться — **поніс***). Далі діти утворюють слова, додаючи до складу **по** слова на інших кружечках. На завершення доцільно запитати, на яке питання відповідають ці слова (*що зробив?*) і запропонувати скласти з ними речення.

Під час виконання наступного завдання діти читають слова за стрілочками: спочатку синіми (*зліва направо*), а потім за червоними (*зверху вниз*). Після першого читання слід запитати, чи розуміють учні значення цих слів, запропонувати скласти словосполучення чи речення з ними. Слова варто прочитати кілька разів, прискорюючи щоразу темп читання.

Перед читанням тексту в останньому завданні необхідно звернути увагу учнів на слова, в яких окремі букви надруковано в клітинці (*комбайні, машині*), запитати, чи знають діти ці букви. Якщо є учні, які цих букв не впізнають, учитель читає слова, а діти повторюють за ним.

Текст доцільно читати ланцюжком (*один учень читає одне речення, а інші по черзі продовжують*). Після першого читання варто запитати, чи знають учні значення слів *луки, комбайн, пасіка, вулик*. Після другого читання слід провести бесіду за змістом тексту. Запитати, де відбуваються події, описані в тексті, хто працював у полі, на якій машині працював Пилип, а на якій Павло, у кого була пасіка.

Використовуючи ілюстрації до тексту, можна провести вибіркове читання. Спочатку прочитати речення, в яких ідеться про поле, а потім — про пасіку.

На завершення з допомогою вчителя учні добирають заголовок до тексту. Бажано, щоб було кілька варіантів, наприклад: *У селі. Купить робота. Поле і луки. Праця в селі.*

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «пе»*), які звуки вона позначає (*[n] і [n']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «пе» — закриті (*an, on, un, in, en*) і відкриті (*склади-злиття: na, no, ne, ni, nu, ni*), запитати, перед якою буквою літера «пе» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «пе», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 40

Тема. Велика буква **П**. Читання речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **П**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя, розгадувати кросворди; виховувати інтерес до спорту, музики.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з великою друкованою буквою **П** проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, чим займаються діти, який у них настрій. Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них уміє плавати, коли навчився це робити, кому доводилося плавати в басейні. Щоб залучити до розмови дітей, які не вміють плавати, варто запитати, яким спортом вони люблять займатися, коли і де це роблять.

Потім учні придумують на букву «пе» імена дітям, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (*з великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «пе».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **П**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **П** спочатку в

повітрі, а потім друкують у клітинках. Далі можна запропонувати надрукувати імена з буквою «пе» (*Павло, Поліна, Пилип*).

У завданні Читалочки діти читають спочатку склади в таблиці, а потім слова в колонках за поданими стрілочками. Варто запитати, чим відрізняються слова першої і другої колонок, кого називають іменами другої колонки (дітей).

Наступні два завдання пов'язані між собою за змістом речень. Спочатку першокласники читають речення і пояснюють, що в них заблукали останні слова. Їх треба поміняти місцями. Бо мити можна миску, а пити — сік. Правильною буде також відповідь, коли діти запропонують поміняти місцями друге слово в реченнях. Тоді Поліна буде пити сік, а Павлик — мити миску.

Після цього учні виконують наступне завдання.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування читацької навички (*правильності, швидкості та виразності читання*), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

Перед читанням тексту в наступному завданні варто звернути увагу учнів на слово *слухали*, в якому буква *х* обведена рамочкою (*ця буква ще не вивчалася на уроках читання*). Якщо учні не знають цієї букви, то її варто назвати і прочитати слово *слухали*.

Читати текст рекомендуємо ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Після читання проводиться бесіда за змістом тексту, в результаті якої учні розповідають, чим захоплювалась Поліна, а ким — Павлик. Потім варто запитати про захоплення чи улюблені заняття учнів класу. Далі колективно добирається заголовок до тексту.

У наступному завданні діти працюють над кросвордом, дізнаються, що слово-відгадка — *піна*.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **П**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 41

Тема. Звуки [p], [p']. Мала буква **р**. Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **р**, навчити її друкувати; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками, розрізняти значення багатозначних слів; виховувати старанність, інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з новою буквою розпочинається з розглядання малюнка на сторінці букваря і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, чи впізнали вони тварину, зображену на малюнку, що про неї знають, що роблять з нею букви, як називаються частини тіла, за які тягнуть букви, як називаються передні кінцівки рака (*клешні*), чому рака брати в руки треба обережно. Потім варто запитати, хто з учнів бачив живого рака, де саме і коли, чи брав його в руки.

Після цього школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *рак*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *рак*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [p] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі звук [p] позначається буквою «ер», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою **p**, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («ер»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера **p**. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі варто запропонувати учням надрукувати склади і слова з буквою **p** (*ро, ра, раки, рік, рис*). Під час друкування слова *рік* потрібно звернути увагу дітей на те, що перед буквою **i** літера «ер» позначає м'який звук [p'].

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «ер» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «ер» зустрілася з равликом. Буква «ер» сидить у кріслі. Буква «ер» дивиться на календар.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *равлик*, діти визначають місце звука [p] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква **p** стоїть на початку слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками.

Виконуючи завдання Читалочки, учні вправляються в читанні складів і слів з буквою «ер». Перед читанням слів варто спочатку прочитати виділені синім кольором склади, визначити, твердий чи м'який звук позначає буква «ер», і зробити висновок, що перед літерою **i** буква «ер» позначає м'який звук [p'], а перед іншими літерами — твердий звук [p]. Потім діти читають слова з цими складами. Спочатку в колонках зверху вниз і знизу вгору, потім по рядах. Під час читання варто з'ясувати, чи розуміють учні значення прочитаних слів, для цього слід запропонувати скласти з ними речення.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування читацької навички (*правильності, швидкості та виразності читання*), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

У наступному завданні діти вправляються в читанні слів з вивченими буквами. Подані слова учні читають кілька разів, пояснюють їх значення і складають речення з ними.

Далі учні вправляються в читанні діалогу. Перед читанням варто проаналізувати розділові знаки в кінці речень і нагадати, якої інтонації вони вимагають.

Виконання останнього завдання розпочинається з називання малюнків. Учні роблять висновок, що малюнки різні, а назву мають однакову (*кран*). Потім здійснюють звуковий аналіз слова *кран* і доходять висновку, що в схемі заховалось слово *кран*. Далі доцільно запропонувати дітям скласти два речення з цим словом, щоб у кожному воно мало різне значення (*наприклад: Вода із крана не тече. На будівництві працює кран.*).

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «ер»*), які звуки вона позначає (*[p]* і *[p']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «ер» — закриті (*ар, ор, ур, ир, ір, ер*) і відкриті (*склади-злиття: ра, ро, ре, ри, ру, рі*), запитати, перед якою буквою літера «ер» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «ер», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 42

Тема. Велика буква **Р**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **Р**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовки до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до дитячих книжок, спортивних занять, любов до тварин.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з великою друкованою буквою **Р** проводиться бесіда за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, чим займаються діти, який у них настрій. Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них уміє кататися на роликах, коли навчився це робити, з ким любить кататися. Щоб залучити до розмови дітей, які не вміють кататися на роликах, варто запитати, яким спортом вони люблять займатися, коли і де це роблять.

Потім учні придумують на букву «ер» імена дітям, зображеним на малюнку, і кличку песиків. Пригадують, з якої букви пишуться імена та клички тварин (*з великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «ер».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **Р**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **Р** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Надрукувавши букву **Р**, діти можуть друкувати слова з нею (*Роман, Рекс*). Варто запитати, чому ці слова слід друкувати з великої букви.

Після цього учні читають склади і слова, запропоновані Читалочкою, спочатку зверху вниз, потім знизу вгору. Варто запитати, чому всі слова надруковані з великої букви. Далі запропонувати прочитати імена дівчаток, а потім хлопчиків. Реалізуючи міжпредметні зв'язки з математикою, можна порахувати імена хлопчиків і дівчаток, порівняти, яких більше, потім дізнатися, скільки всього імен (*діти можуть запропонувати два способи виконання цього завдання — порахувати всі імена або до трьох імен хлопчиків додати два імені дівчаток*).

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

Під час виконання наступного завдання діти за допомогою стрілочок утворюють і читають слова зі складів і букв, по кілька разів перечитують їх, пояснюють значення та складають з ними речення.

У наступному завданні учні вправляються в читанні слів з вивченими буквами. Подані слова учні читають кілька разів, пояснюють їх значення і складають речення з ними.

Перед читанням тексту в наступному завданні варто звернути увагу учнів на слово *вирушили*, в якому буква **ш** обведена рамочкою (*ця буква ще не вивчалася на уроках читання*). Якщо учні не знають цієї букви, то її варто назвати й прочитати слово *вирушили*.

Читати текст рекомендуємо ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Після читання проводиться бесіда за змістом тексту, під час якої діти розповідають, куди вирушили мама з дітьми, що там купували, куди склали всі покупки. Далі колективно добирається заголовок до тексту.

Решту часу на уроці слід приділити **роботі з дитячою книжкою**. Учитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **Р**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 43

Тема. Звуки [т], [т']. Мала буква т. Читання слів, словосполучень і речень з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою т, навчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, інтерес до навчальної діяльності.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з новою буквою розпочинається з розглядання малюнка на сторінці букваря і розпізнавання персоніфікованих літер. Варто запитати в учнів, що роблять букви, яке свято може бути в них (*день народження*). Можна запропонувати учням придумати за цим малюнком казку про те, як буква святкувала свій день народження.

Звертаючись до життєвого досвіду дітей, варто запитати, коли в кого день народження, як проходить цей день у кожного з них.

Після цього школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *торт*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *торт*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [т] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі звук [т] позначається буквою «те», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «те», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («те»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера т. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі можна запропонувати учням надрукувати слова з буквою т (*так, там, тут, тепло, літо*).

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «те» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «те» тримає тарілку. Буква «те» взяла молоток. Буква «те» стоїть на мосту*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *тарілка*, діти визначають місце звука [т] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква т стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками.

Виконуючи завдання Читалочки, учні вправляються в читанні складів і слів з буквою «те». Спочатку читають склади в таблиці. Потім приступають до читання слів у колонках. Починати слід з читання виділених синім кольором складів. Діти визначають, твердий чи м'який звук позначає буква «те», роблять висновок, що перед літерою і буква «те» позначає м'який звук [т'], перед іншими літерами — твердий звук [т]. Потім читають слова з цими складами. Спочатку в колонках зверху вниз і знизу вгору, потім по рядах. Під час читання варто з'ясувати, чи розуміють учні значення прочитаних слів. Для цього слід запропонувати скласти з ними речення.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування читацької навички (*правильності, швидкості та виразності*

читання), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

У наступному завданні діти вправляються в читанні словосполучень з вивченими буквами. Варто запропонувати читати і в колонках, і по рядах.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

В останньому завданні учні спочатку називають малюнки (*ластівка і листівка*), потім порівнюють слова під ними, роблять висновок, що вони однакові. Далі визначають, яка буква пропущена в кожному слові.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «те»*), які звуки вона позначає (*[t]* і *[t']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім слід запропонувати прочитати склади з буквою «те» — закриті (*ат, от, ут, ит, іт, ет*) і відкриті (*склади-злиття: та, то, те, ти, ту, ті*), запитати, перед якою буквою літера «те» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «те», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 44

Тема. Велика буква Т. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою Т, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовки до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до професій батьків.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з великою друкованою буквою Т розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, чим займаються діти з татом, який у них настрій. Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них уміє грати в теніс, коли навчився це робити, з ким любить грати. Щоб залучити до розмови дітей, які не вміють грати в теніс, варто запитати, яким спортом вони люблять займатися, коли і де це роблять.

Потім учні придумують на букву «те» імена дітям і татові, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (*з великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «те».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **Т**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **Т** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Після цього приступають до друкування імен з буквою «те». Варто пригадати, що імена друкуємо з великої букви.

Потім учні читають склади і слова, запропоновані Читалочкою. Читання слід здійснювати в різних напрямках за поданими стрілочками.

Читання речень, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

У наступному завданні діти читають спочатку частини речень у колонці ліворуч, потім ті, що знаходяться праворуч. Під час читання слід звернути увагу на слова, в яких окремі букви надруковані в клітинках, запитати, чи знають їх діти, адже вони ще не вивчалися на уроках читання. Далі учні знову читають слова в першому рядку (*Трамвай, літак, катер*), шукають продовження цього речення в другій колонці (*транспорт*) та з'єднують обидві частини речення. Аналогічно проводиться робота над іншими частинами речень.

Читати текст у наступному завданні рекомендуємо ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Після читання проводиться бесіда за змістом тексту, в результаті якої діти розповідають, у кого тато був таксистом, у кого тренером, а в кого трактористом. Далі під керівництвом учителя добирається заголовок до тексту.

Наступні два завдання спрямовані на розвиток логічного мислення першокласників. Утворюючи слова за зразком, діти пояснюють, чим значення слів у другій колонці відрізняється від слів у першій колонці.

Під час розгадування ребуса учні до назви малюнка (**трактор**) доточують склад **ист**. Утворилось слово **тракторист**.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **Т**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 45

Тема. Звуки [д], [д']. Мала буква д. Читання складів, слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою **д**, навчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту, правильно вимовляти

дзвінкий звук [д] в кінці складу і слова; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати старанність, турботливе ставлення до навколишнього середовища.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення з буквою «де» розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря. Варто запитати в учнів, хто зображений на малюнку, хто веде дитину за руки, чи впізнають учні ці букви, чому саме букви «де» ведуть дитину (*бо слово **дитина** починається на цю букву*). Можна запропонувати описати, яка дитина (*мала, з білявим волоссям, у синіх повзунках, із соскою в роті та іграшкою в руці*), запитати, як вони вважають, це дівчинка чи хлопчик (*напевно хлопчик, бо повзунки синього кольору*). Потім звернути увагу на малу персоніфіковану букву, запитати — вона дівчинка чи хлопчик, чому так думають.

Після цього школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *дитина*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *дитина*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звука [д] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель повідомляє, що на письмі звук [д] позначається буквою «де», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «де», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («де»). Учні аналізують, з яких елементів складається літера д. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках.

Далі пропонуємо друкування складів і слів з буквою д (*да, до, діти, двір, дім*). Під час друкування слів *діти* і *дім* варто звернути увагу дітей на те, що перед буквою і літера «де» позначає м'який звук [д'].

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «де» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «де» сидить на дивані. Буква «де» несе відро. Буква «де» їде на велосипеді.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *диван*, діти визначають місце звука [д] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква д стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками.

Наступне завдання передбачає читання складів і слів з буквою д у різних напрямках за поданими стрілочками.

Для формування навички читання та закріплення правильної вимови дзвінкого звука [д] в кінці складу і слова пропонується завдання Читалочки. Учні читають слова в колонках, дзвінко вимовляючи звук [д]. Під час читання варто запитувати школярів, чи розуміють вони значення прочитаних слів, запропонувати скласти речення з окремими із них.

Виконання наступного завдання розпочинається з читання слів у колонках і пояснення їх значення. Після опрацювання слів у кожній колонці діти з допомогою вчителя пояснюють, як утворилися назви професій (*слово **двірник** утворилося від слова **двір**, а слово **садівник** — від слова **сад***).

Роботу над текстом у наступному завданні слід розпочати з читання його вчителем або учнями, які вже добре читають. Решта школярів стежать (*водять пальцем по рядках*). Після першого читання варто запитати, про що розповідається в тексті, що робили хлопчики, кому допомагала дівчинка.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Перед цим варто звернути увагу на слова, що мають букви, яких учні ще не вивчалися на уроках читання (*назвати ці букви і прочитати слова з ними*). Далі можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Після роботи над текстом доцільно провести бесіду про те, що росте біля тих будинків, у яких живуть учні класу, чи доводилось дітям щось садити, як вони можуть турбуватися про красу й чистоту своїх дворів (*підтримувати чистоту, не ламати дерев і кущів, не зривати квітів тощо*).

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «де»*), які звуки вона позначає (*[d]* і *[d']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім запитати, перед якою буквою літера «де» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «де», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 46

Тема. Велика буква Д. Читання складів, слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою Д, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовки до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до навчання.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з великою друкованою буквою Д розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, куди прийшли діти з дідусем, у яку пору року це відбувається, яка річка за розміром, який берег. Після бесіди варто розпитати першокласників, хто з них бував біля річки, як вона називається, чому до річки дітям треба ходити тільки з дорослими.

Потім учні придумують на букву «де» імена дітям і дідусеві, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (*з великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква.

Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «де».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву Д, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру Д спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Далі друкують склади і слова з великою буквою «д». Варто запитати в учнів, чому слова *Дніпро* і *Десна* треба друкувати з великої букви, що вони знають про ці ріки. Слід сказати, що Дніпро — найбільша річка в Україні.

У завданні Читалочки діти читають склади і слова з буквою Д в різних напрямках за поданими стрілочками.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

Читаючи склади по сходинках, варто пригадати, як правильно вимовляти дзвінкий звук [д] в кінці складу. Пройшовши по сходинках зліва направо, можна повернутися назад, рухаючись у зворотному напрямку, але читати кожний склад потрібно так само — зліва направо.

Наступне завдання спрямоване на вдосконалення навички читання.

Роботу над текстом слід розпочати з читання його вчителем або учнями, які вже добре читають. Решта школярів стежать (*водять пальцем по рядках*). Після першого читання варто запитати, про що розповідається в тексті, де жив дідусь, де каталися діти, на чому.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Під час підсумку уроку варто пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви річок, країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви Д.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 47

Тема. Звуки [з], [з']. Мала буква з. Читання складів, слів і тексту з вивченими літерами. Уявлення про слова, однакові за звучанням і написанням, але різні за значенням.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою з, навчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту, правильно вимовляти дзвінкий звук [з] в кінці складу і слова; розвивати вміння складати речення і

розповіді за малюнками; виховувати старанність, спостережливість, увагу до значення слова.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з новою буквою варто провести бесіду за малюнком на сторінці букваря, під час якої запитати, що роблять букви (*розглядають (рахують) зірки на небі*), у який час це відбувається (*увечері або вночі*). Звертаючись до життєвого досвіду першокласників можна запитати, що вони знають про зірки, чи доводилось спостерігати за ними, чи бачили вони «падаючих» зірок, чи загадували бажання при цьому.

Потім школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *зірки*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *зірки*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звуку [з'] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Далі вчитель пропонує виділити перший звук у слові *зорі*, порівняти його зі звуком [з'] і пояснити, чим вони відрізняються (перший твердий, а другий м'який).

Після цього педагог повідомляє, що на письмі звуки [з] і [з'] позначаються буквою «зе», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою «зе», концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («зе»). Учні розглядають букву з на плашці та аналізують, з яких елементів вона складається. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Далі приступають до друкування складів і слів з буквою з (*зо, за, зима, зерно*).

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «зе» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «зе» тримає замок. Буква «зе» їсть морозиво. Буква «зе» побачила водолаза.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *замок*, діти визначають місце звуку [з] в цьому слові (він чується на початку). Отже, буква з стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над назвами інших малюнків (*морозиво і водолаз*).

Виконуючи завдання Читалочки першокласники вправляються у читанні складів і слів з буквою «зе». Під час повторного читання пар слів варто запитати, що спільного мають слова в кожній парі (*кожна пара слів має спільну частину — зим, зерн, запас*).

У наступному завданні діти вправляються в читанні слів з буквою з у кінці. Перед їх читанням учитель нагадує, що дзвінкі звуки в кінці слів в українській мові вимовляються дзвінко, і демонструє таку вимову під час читання поданих слів.

Запропонований у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*). Після першого читання варто запитати, чи всі слова в тексті зрозумілі дітям. Потім провести бесіду за змістом текст: у яку пору року відбуваються події, чому учні так вважають, як діти розважаються взимку, хто катається на

ковзанах, кого везуть на санках, чому взимку морозно, але весело. На завершення варто запитати, як першокласники ставляться до зими, чому саме так.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Виконання останнього завдання розпочинається з називання малюнків. Учні роблять висновок, що малюнки різні, а назву мають однакову (*зірка*). Потім здійснюють звуковий аналіз слова *зірка*, порівнюють його з поданою під малюнками звуковою схемою і доходять висновку, що в схемі заховалось слово *зірка*. Далі доцільно запропонувати дітям скласти три речення з цим словом, щоб у кожному воно мало різне значення (*наприклад: У небі засяяла зірка. На дні лежала морська зірка. На ялинку повісили червону зірку*).

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «зе»*), які звуки вона позначає (*[з]* і *[з']*), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім запитати, перед якою буквою літера «зе» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «зе», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 48

Тема. Велика буква **З**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **З**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовки до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до казок.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з великою друкованою буквою **З** розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, кого бачать на малюнку, про що розповідає дівчинка, кому вона розповідає казку, яку саме (*про козу-дерезу*). Після бесіди за малюнком варто розпитати першокласників, які казки вони знають, які з них найулюбленіші.

Потім учні придумують на букву «зе» ім'я дівчинці і кличку кішці, зображеним на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена та клички тварин (*з великої*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується

велика буква. Після цього можна з'ясувати, у кого з учнів класу імена та прізвища починаються на букву «зе».

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **З**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **З** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Далі приступають до друкування слів з буквою «зе» (*Зіна, казка, мороз*).

У завданні Читалочки учні читають склади в таблиці і слова в колонках по кілька разів за поданими стрілочками.

Потім приступають до читання тексту. Після читання варто запитати, про кого цей текст (*про дівчинку і котика, зображених на малюнку вгорі сторінки*). Текст слід прочитати кілька разів (ланцюжком, хором, вибірково).

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування читацької навички (*правильності, швидкості та виразності читання*), а також для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

Роботу над текстом у наступному завданні слід розпочати з читання його вчителем або учнями, які добре читають. Решта школярів стежать (*водять пальцем по рядках*). Після першого читання варто запитати, про що розповідається в тексті, хто розповідав уривки казок, про які казки розповідали Ліза і Назар.

Після бесіди вчитель звертає увагу учнів на слова, в яких є букви в клітинках, називає ці букви, читає слова з ними, а діти повторюють за вчителем. Далі здійснюється читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Під час читання речень, у яких є назви казок, учитель пояснює, чому ці слова надруковані з великої букви і взяті в лапки.

Варто організувати читання цього тексту у ролях. Для цього слід звернути увагу учнів на те, що в тексті відбувається розмова: Ліза з Назаром розповідають уривки з казок, а діти відгадують ці казки. Слова кожного з них починаються з нового рядка і перед ними стоїть рисочка. Учитель читає слова Лізи з Назаром, а учні хором читають слова дітей. Потім можна помінятися ролями.

Після читання варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Під час підсумку уроку слід пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви казок, річок, країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які пишуться з великої букви **З**.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 49

Тема. Закріплення вміння читати. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: закріплювати вміння читати слова з вивченими буквами; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту; розвивати вміння відповідати на запитання за змістом прочитаного, порівнювати зміст тексту з малюнком, знаходити відмінності між ними; виховувати уважність, спостережливість, інтерес до читання.

Методичні рекомендації до уроку

Після повідомлення теми уроку учитель пропонує прочитати чистомовку Щебетунчика. Під час читання контролює, щоб діти правильно читали склади і слова з буквою «зе» у кінці (звук [з] *вимовляється дзвінко*). Чистомовку учні читають кілька разів — спочатку повільно, а потім, прискорюючи темп читання.

Читання, спускаючись з гірки, проводиться традиційно — спочатку повільно ланцюжком, потім індивідуально та хором, прискорюючи темп.

Поданий у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання варто провести бесіду за змістом тексту, запитати, в яку пору року відбуваються події, куди поспішали діти, де знаходилась ковзанка, хто прийшов на ковзанку без ковзанів, що сталося з котиком.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Попрацювавши над читанням тексту, діти розглядають малюнок під текстом. Учитель запитує, що на малюнку є смішним, чому. Потім організовує складання за малюнком колективної розповіді (*кожний учень складає одне речення про те, що бачить на малюнку, продовжуючи розповідь однокласників*).

Далі педагог ставить учням проблемне запитання — чим схожі текст і малюнок. Після того, як діти перерахували всі спільні ознаки (*текст і малюнок про зиму, про те, як діти каталися на ковзанах*), варто запитати, що на малюнку не так, як у тексті (*у тексті йшлося про котика, а на малюнку зображений песик, котик був без ковзанів, а песик одягнув ковзани не тільки на лапи, а й на голову, у тексті не згадувалось про хокеїстів, а на малюнку вони є, у тексті розповідалось про ковзанку в дворі, а на малюнку ковзанка за містом*).

Насамкінець варто розпитати в учнів, чи ходять вони кататися на ковзанку, якими ще зимовими розвагами захоплюються.

Решту часу на уроці слід приділити ***роботі з дитячою книжкою***. Учитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку (бажано дібрати книжки про дитячі розваги взимку).

Під час підсумку уроку доцільно запитати, що на уроці було найцікавішим, що було смішним, що було неправдоподібним (казковим).

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 50

Тема. Звук [й]. Мала буква й. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами. Уявлення про слова, протилежні за значенням.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою й, навчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту; розвивати вміння складати речення й розповіді за малюнками; виховувати спостережливість, увагу до значення слів, інтерес до дитячих розваг.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з новою буквою варто провести бесіду за малюнком на сторінці букваря, під час якої запитати, чи впізнають учні транспорт, зображений на малюнку, чи доводилося ним їздити, чим трамвай відрізняється від іншого транспорту (*рухається по коліях, як поїзд*). Потім слід привернути увагу до букв, які рухаються до трамвая, поцікавитися, хто з учнів знає їх, чому художник намалював біля трамвая саме букви «йот» (*бо слово **трамвай** закінчується на звук [й]*).

Після бесіди школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *трамвай*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють останній звук у слові *трамвай*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звуку [й] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний.

Після цього педагог повідомляє, що на письмі звук [й] позначається буквою «йот», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою й, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («йот»). Варто сказати учням, що буква «йот» завжди позначає тільки м'який звук [й].

Потім першокласники розглядають букву й на плашці та аналізують, з яких елементів вона складається. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім олівцем у клітинках. Далі приступають до друкування слів з буквою й (*йде, лійка*).

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «йот» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «йот» розглядає майку. Буква «йот» взяла клей.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *майка*, діти визначають місце звука [й] в цьому слові (він чується третім). Отже, буква й — третя в цьому слові. Аналогічна робота проводиться над назвою іншого малюнка — словом *клей*.

Виконуючи завдання Читалочки першокласники вправляються у читанні слів з буквою «йот». Варто запропонувати прочитати слова по кілька

разів: спочатку в колонках зверху донизу і знизу вгору, потім прочитати слова з буквою «йот» на початку, після цього в кінці слів і, нарешті, в середині.

Після першого читання необхідно з'ясувати, чи розуміють учні значення усіх слів, пояснити значення тих, які діти не розуміють, запропонувати скласти речення з цими словами.

У наступному завданні учні читають речення, спускаючись з гірки. Під час читання звертається увага на розділові знаки в кінці кожного речення. Учитель вимагає читати їх з відповідною інтонацією. Після першого читання варто запитати, від яких слів утворилось кожне друге слово в перших трьох рядках (*липовий* утворилося від слова *липа*, *сосновий* — від *сосна*, *кленовий* — від *клен*). Далі з'ясувати, чому мед не кленовий, а липовий (*бо бджоли носять мед з липового цвіту*), листок не сосновий, а кленовий (*бо у сосни не листки, а голки*). Читання з гірки проводиться кілька разів (*ланцюжком, хором, індивідуально*) з нарощуванням швидкості.

Роботу над текстом слід розпочати з розглядання малюнка. Варто запитати учнів, що роблять діти з татом (*запускають повітряного змія*), з'ясувати, кому з учнів доводилося це робити, коли і з ким. Можна запитати, про що, на думку учнів, буде розповідатися в тексті.

Потім здійснюється читання тексту вчителем або учнями, які вже добре читають. Решта школярів стежать (*водять пальцем по рядках*). Після першого читання варто запитати, чи правильно думали діти, коли передбачали зміст тексту за малюнком.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Під час підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «йот»*), який звук вона позначає ([й]), що діти знають про цей звук (*він приголосний, м'який*), чи може буква «йот» позначати твердий звук. Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «йот», вимовити звук, який вона позначає, визначити його місце в слові (*на початку, в середині чи в кінці*).

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 51

Тема. Велика буква **Й**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **Й**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовок до прочитаного тексту;

розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до читання.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з великою друкованою буквою **Й** розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, кого бачать на малюнку, за чим спостерігає хлопчик, що робить підйомний кран.

Після бесіди за малюнком варто розпитати першокласників, хто з них бачив справжній підйомний кран, де саме і коли. Варто обов'язково нагадати, що дітям заборонено перебувати на будівництві, особливо біля підйомного крана, бо це небезпечно для життя.

Потім учні придумують на букву «йот» ім'я хлопчиків, зображеному на малюнку. Пригадують, з якої букви пишуться імена (з великої). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква.

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **Й**, порівнюють її з малою буквою, роблять висновок, що вони відрізняються тільки розміром. Після цього наводять велику друковану літеру **Й** спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Надрукувавши букву **Й**, діти приступають до друкування слів (*Йосип, йод*), пояснюють, чому слово *Йосип* треба друкувати з великої букви.

Виконуючи завдання Читалочки першокласники вправляються у читанні слів з буквою «йот». Варто запропонувати прочитати слова по кілька разів: спочатку в колонках зверху донизу і знизу вгору, потім по рядах зліва направо. Після цього можна провести вибіркове читання — спочатку прочитати слова з буквою «йот» на початку, потім у кінці слів і, нарешті, в середині.

Після першого читання необхідно з'ясувати, чи розуміють учні значення усіх слів, пояснити значення тих, які діти не розуміють, запропонувати скласти речення з цими словами.

У наступному завданні учні читають текст і придумують колективно заголовок до нього. Під час першого читання необхідно запитати, як діти розуміють значення слів *вирій, пернаті*.

Чистомовка, запропонована Щебетунчиком, призначена для формування читацької навички та для зміцнення органів артикуляційного апарату. Діти читають її спочатку повільно, а потім — прискорюючи темп читання. Під час першого читання варто з'ясувати, чи розуміють учні значення слів *рій, вулик*.

Поданий у букварі текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання варто провести бесіду за змістом тексту, запитати, як звали друзів, що робили діти, що трапилося з ними, хто допоміг Йосипові обробити ранку, чи вдячний був Йосип, з чого це видно.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах,

проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Під час підсумку уроку слід пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви казок, річок, країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які починаються на букву «йот», запитати, з якої букви (*великої чи малої*) треба писати кожне з них.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 52

Тема. Звук [б]. Мала буква б. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами. Уявлення про залежність значення слова від зміни наголосу в ньому.

Мета: ознайомити учнів з друкованою малою буквою б, навчити друкувати її; удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів; формувати навичку читання, уявлення про залежність значення слова від зміни наголосу в ньому, уміння добирати заголовок до тексту; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнками; виховувати спостережливість, увагу до значення слів, прагнення допомагати дорослим у домашніх справах.

Методичні рекомендації до уроку

Перед ознайомленням учнів з новою буквою варто провести бесіду за малюнком на сторінці букваря, під час якої запитати, чи впізнають учні букви, зображені на малюнку, що роблять ці літери, на якому дереві сидить білка. Потім можна запропонувати дітям пофантазувати, про що можуть говорити букви з білкою.

Після бесіди школярі разом з учителем роблять звуковий аналіз слова *білка*, будують на дошці звукову схему цього слова і порівнюють її зі схемою, поданою під малюнком. Потім виділяють перший звук у слові *білка*, стежать за його вимовою, з'ясовують, що під час вимовляння звуку [б'] видихуване повітря натрапляє на перешкоди, отже, цей звук приголосний. Далі роблять звуковий аналіз слова *дуб*, виділяють останній звук [б], порівнюють його зі звуком [б'] роблять висновок, що в слові *білка* звук [б'] м'який, а в слові *дуб* звук [б] твердий.

Після цього педагог повідомляє, що на письмі ці звуки позначаються буквою «бе», ознайомлює дітей з малою друкованою буквою б, концентрує увагу на алфавітній назві цієї букви («бе»).

Потім першокласники розглядають букву «бе» на плашці вгорі сторінки та аналізують, з яких елементів вона складається. Звертають увагу на напрямок руху олівця під час її друкування. Після цього друкують її умовно в повітрі, а потім у клітинках. Далі приступають до друкування складів і слів з буквою б (*ба, бу, бант, булка, бік*).

У наступному завданні першокласники складають речення про те, що робить буква «бе» на малюнках. При цьому вчитель контролює, щоб учні правильно називали літеру (*Буква «бе» зав'язала бант. Буква «бе» фотографує зебру. Буква «бе» розглядає краба.*). Потім здійснюється звуковий аналіз слова *бант*, діти визначають місце звуку [б] в цьому слові (він звучить на початку). Отже, буква **б** стоїть на початку цього слова. Аналогічна робота проводиться над іншими малюнками — діти визначають місце букви **б** в словах *зебра* і *краб*.

Виконуючи завдання Читалочки першокласники вправляються у читанні слів з буквою «бе». Варто запропонувати прочитати слова по кілька разів: спочатку в колонках зверху донизу, потім знизу вгору. Слова в нижніх колонках можна прочитати ще й по рядах зліва направо.

Після першого читання необхідно з'ясувати, чи розуміють учні значення усіх слів, пояснити значення тих, які діти не розуміють, запропонувати скласти речення з цими словами.

Під час виконання наступного завдання діти порівнюють спочатку написання виділених слів (*обидва слова складаються з тих самих букв*). Потім учитель звертає увагу на наголос у цих словах — він різний (у першому слові *наголошений перший склад*, у другому — *другий*). Нарешті, учні читають речення, вимовляючи виділені слова відповідно до наголосу, і пояснюють значення цих слів (*у першому реченні це слово означає **берег річки**, а в другому — **дерево березу***). Після чого роблять висновок про те, як значення слова залежить від наголосу.

Поданий у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання варто провести словникову роботу — з'ясувати, чи розуміють учні значення словосполучення *добра справа* та слів *супермаркет*, *продукти*. Потім слід провести бесіду за змістом тексту, запитати, де побував Бориско з татом, що вони робили в супермаркеті, які саме продукти купили, що купили для бабусі, що для мами.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати свій заголовок до тексту.

Попрацювавши над текстом, доцільно звернутися до життєвого досвіду учнів — розпитати, хто з них допомагав дорослим робити покупки, де саме і коли.

У підсумку уроку потрібно пригадати, яку букву вивчали на уроці (*перевірити, чи засвоїли учні алфавітну назву літери «бе»*), які звуки вона позначає ([б] та [б']), що діти знають про ці звуки (*вони приголосні, перший твердий, а другий м'який*). Потім запитати, перед якою буквою літера «бе» позначає м'який звук (*перед буквою і*). Після цього можна запропонувати дібрати слова з буквою «бе», вимовити звук, який вона позначає, визначити — твердий він чи м'який.

На завершення уроку учні здійснюють рефлексію — позначають свій настрій на обличчі смайлика.

Упродовж уроку варто час від часу проводити фізкультхвилинки.

Урок 53

Тема. Велика буква **Б**. Читання слів, речень і тексту з вивченими літерами.

Мета: ознайомити учнів з великою друкованою буквою **Б**, навчити друкувати її; закріплювати вміння друкувати вивчені літери; формувати навичку читання, уміння добирати заголовки до прочитаного тексту; розвивати вміння розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати інтерес до читання, занять музикою, спортом.

Методичні рекомендації до уроку

Ознайомлення учнів з великою друкованою буквою **Б** розпочинається з бесіди за малюнком на сторінці букваря, у процесі якої учні розповідають про те, кого бачать на малюнку, чим займаються діти, на чому грає хлопчик, на чому грає дівчинка. Після бесіди за малюнком варто розпитати першокласників, хто з них уміє грати на музичному інструменті, на якому саме, де вчився грати.

Потім учні називають предмети, в назві яких є буква «бе» та придумують на букву «бе» імена дітям, зображеним на малюнку. Пояснюють, які з дібраних слів треба писати з великої букви (*імена дітей*). Варто запитати, у яких ще випадках використовується велика буква.

Далі першокласники розглядають велику друковану букву **Б**, наводять її спочатку в повітрі, а потім друкують у клітинках. Надрукувавши букву **Б**, діти друкують слова (*Борис, Бровко*). Перед тим пояснюють, чому вони надруковані з великої букви (*бо перше слово — це ім'я, а друге — кличка собаки*).

Виконуючи завдання Читалочки першокласники вправляються у читанні складів і слів з буквою «бе».

Наступне завдання призначене для читання поданого діалогу в парі. Варто звернути увагу учнів на дотримання інтонації, якої вимагають розділові знаки в кінці речень.

Читаючи тексти і речення, подані в наступних завданнях, першокласники вдосконалюють уміння читати.

Під час читання, спускаючись з гірки, варто пригадати, як читаються дзвінки приголосні в кінці складу і слова (дзвінко). А також звернути увагу на розділовий знак у кінці передостаннього речення і прочитати його з відповідною інтонацією.

Виконання наступного завдання розпочинається з читання спочатку частин речень у колонці ліворуч, потім тих, що знаходяться праворуч. Далі учні знову читають слова в першому рядку (*Бокс і баскетбол*), шукають продовження цього речення в другій колонці (*види спорту*) та з'єднують

обидві частини речення. Аналогічно проводиться робота над іншими частинами речень.

Поданий у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання проводиться бесіда за змістом тексту, в результаті якої діти розповідають, ким мріяли стати брати, куди привів їх тато, з ким зустрілися вони в спортивному залі, куди запросив їх тренер, яке враження справив на хлопчиків бій боксерів, що брати вирішили для себе.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Попрацювавши над текстом, доцільно звернутися до життєвого досвіду учнів — розпитати, хто з них любить займатися спортом, яким саме, де займається, хто мріє стати спортсменом.

Під час підсумку уроку слід пригадати, яку букву вивчали на уроці, для чого потрібно вміти друкувати велику букву (*щоб записувати імена, прізвища, клички тварин, назви казок, річок, країн, перше слово в реченні*). Потім запропонувати дібрати слова, які починаються на букву «бе», запитати, з якої букви (*великої чи малої*) треба писати кожне з них.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 54

Тема. Закріплення вміння читати.

Мета: закріплювати вміння читати слова з вивченими буквами; розвивати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту, відповідати на запитання за змістом прочитаного, зіставляти зміст тексту з малюнком, розповідати за малюнком, аргументувати свою думку; виховувати уважність, спостережливість, інтерес до природи.

Методичні рекомендації до уроку

Оголосивши тему уроку, вчитель організовує читання слів, запропонованих Читалочкою. Після першого читання учні пояснюють, що спільного мають слова кожної колонки (*вони називають ознаки певної пори року*). Далі визначають, яку пору року описують слова кожної колонки. Потім діти ще кілька разів читають подані слова (*знизу вгору по колонках і по рядах зліва направо*). Варто запитати, що спільного мають слова останнього ряду (*відповідають на питання який? і називають кольори*), які кольори називають *барвистими* і *золотистими*.

Насамкінець можна запропонувати учням скласти речення або короткі тексти (*2-3 речення*) про кожну пору року, використовуючи слова відповідної колонки.

Запропонований у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання проводиться бесіда за змістом тексту, під час якої діти розповідають, чому ліс був сумний, хто до нього завітав, що принесла кожна пора року, чому ліс перестав сумувати.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається.

Насамкінець, варто запитати, чи не нагадує цей текст казку, чому діти так вважають. Потім запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Попрацювавши над текстом, доцільно звернутися до життєвого досвіду учнів — запитати, яка пора року за вікном, за якими ознаками вони це визначили, яких ознак цієї пори не видно за вікном.

Далі першокласники розглядають малюнок на наступній сторінці. Знаходять там кожен пору року і з допомогою вчителя описують її. Педагог націлює дітей добирати виразальні засоби — порівняння, епітети (*без уживання термінів*).

Потім варто запитати, що із зображеного на малюнку дітям доводилося бачити чи збирати, коли і де це було. Насамкінець слід поцікавитися, яка пора року дітям подобається найбільше, чому, чи знають учні вірші або загадки про пору року, запропонувати розказати їх.

Під час підсумку уроку доцільно запитати, що на уроці було найцікавішим, що було неправдоподібним (казковим).

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 55

Тема. Закріплення вміння читати.

Мета: закріплювати вміння читати слова з вивченими буквами; розвивати навичку читання, уміння добирати заголовок до тексту, відповідати на запитання за змістом прочитаного, розповідати за малюнком; виховувати прагнення провести канікули активно і з користю.

Методичні рекомендації до уроку

Робота на сторінках букваря розпочинається з читання чистомовки, запропонованої Щебетунчиком. Спочатку учні читають речення зверху донизу, потім у зворотному напрямку (*з нижнього речення до верхнього*). Перший раз читання здійснюється повільно, з кожним наступним разом темп його прискорюється.

Поданий у наступному завданні текст читає спочатку вчитель або учні, які добре читають. Решта дітей стежать (*водять пальцем по рядках*).

Після першого читання варто провести бесіду за змістом тексту, запитати, яку звістку принесла Ніна Степанівна, чому діти раділи початкові канікул, чим вони будуть займатися під час канікул.

Після бесіди здійснюється повторне читання тексту ланцюжком — кожний учень читає одне речення. Потім можна читати текст по абзацах, проводячи після кожного бесіду, про що в ньому розповідається. Насамкінець, варто запропонувати учням придумати заголовок до тексту.

Далі першокласники розглядають малюнки на наступній сторінці, розповідають, як зображені на них діти проводять свої зимові канікули. Можна організувати виконання цього завдання в парах — кожній парі учнів, які сидять за однією партою, запропонувати підготувати розповідь за одним із малюнків. Після 1-2-хвилинної підготовки кожна пара по черзі озвучує свою розповідь (*при цьому має висловитись кожний учасник пари*), а інші діти дивляться на цей малюнок і, за потреби, можуть доповнити розповідь своїм реченням.

Потім варто запитати, як першокласники хочуть провести свої зимові канікули. Що із зображеного на малюнках планують робити під час своїх канікул.

У підсумку уроку доцільно запитати, що на уроці було найцікавішим, що учні дізналися нового.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.

Урок 56

Тема. Підсумковий урок за семестр. *Робота з дитячою книжкою.*

Мета: закріплювати вміння читати слова з вивченими буквами; розвивати навичку читання; виховувати інтерес до книжок, бажання читати.

Методичні рекомендації до уроку

Під час проведення підсумкового уроку можна запропонувати учням перегорнути вивчені сторінки букваря, вибрати той текст, який найбільше сподобався, і ще раз прочитати його (*тихо, не заважаючи іншим*).

Після самостійного читання цих текстів, варто провести бесіду, під час якої запитати, який текст прочитав (прочитала) кожний учень (учениця), чим він йому (їй)сподобався.

Решту часу на уроці слід приділити **роботі з дитячою книжкою**. Учитель самостійно обирає книжки чи книжку, за якими проведе цей етап уроку.

Під час підсумку уроку доцільно запитати, що на уроках читання учням найбільше подобалось робити, які із завдань, запропоновані в букварі, були найцікавішими, чому.

На завершення уроку здійснюється рефлексія — діти позначають свій настрій на смайликові.

Упродовж уроку рекомендуємо проводити фізкультхвилинки.